

RAZORI

LIST ZA ODRASLO
MLADINO

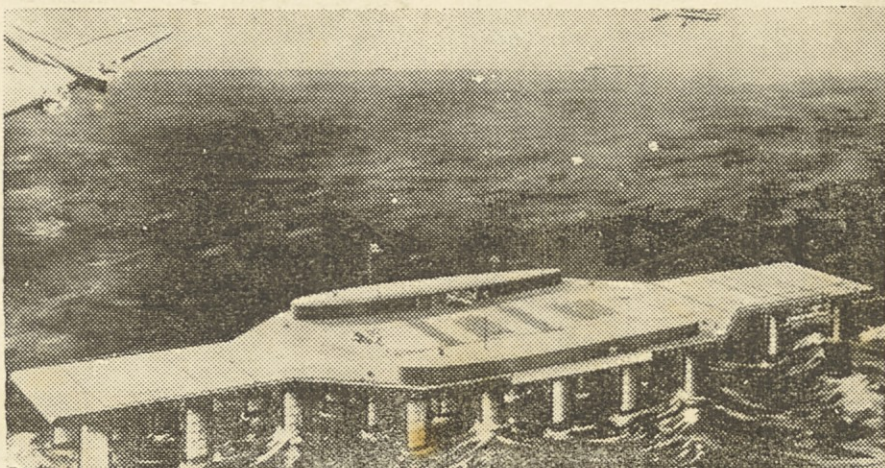
Uspeh razpisa nagrad.

Vseh glasovnic je dospelo do Miklavža 842; med temi je nekaj neveljavnih. Tako n. pr. je eden izmed glasovalecev poslal sam tri slike ter jih napisal na glasovnico kot najboljše. Sicer so slike prav lepe, toda glasovnica je neveljavna. Glede na to, da je stalnih naročnikov in naročnic doslej čez 3000, se vas je premalo udeležilo glasovanja.

Ta darila prejmejo vsi tekom božičnih počitnic. Drago Bradač naj pošlje takoj uredništvu svoj točni naslov. — Štetje glasov je izvršilo uredništvo s IV. razredom meščanske šole na Rakeku, da ni bilo trega klicati javnega notarja. — H koncu uredništvo čestita vsem nagrajencem in nagrajenkam!

Uredništvo.

1. darilo (fotografsko kamero) prejme prispevek »V Bohinju« — 402 glasova;
  2. darilo (par deš. čevljev) prejme prispevek »Iz Maribora v Beograd« — 174 glasovi;
  3. darilo (risalno orodje) prejme »Moj dom« — 107 glasov;
  4. darilo (pismeni papir) »Kemična vojna« — 92 glasova;
  5. darilo (Sičevo zbirko) »Zapuščene matere« — 60 glasov.
1. darilo za sliko (vel. album za fotografije) prejme slika »Laboda na Bohinjskem jezeru« — 313 glasov;
2. darilo za sliko (proviantno škatlo) slika »Slap Savice« — 121 glas;
3. darilo za sliko (2 škatli mila) »Skalno mesto« — 103 glasovi.
- Tolažilno darilo za prispevek (polnilno pero) prejme »Smešnica« — 47 glasov;
- tolažilno darilo za sliko (šah) prejme »Narodni dom v Trstu po požigu« — 41 glas.

Amerika premore marsikaj, česar ostali svet ne more udejestviti. Ideja o plavajočih umetnih otokih, ki bi na njih lahko pristajala potniška letala med vožnjo od celine do celine, ni nova, a je ostala doslej neizvedena, saj je treba za nje udejestvitev ogromnih vsot denarja. Roosevelt pa je vnesel v svoj gospodarski program tudi izvedbo te namere. Na morski gladini med ameriško in evropsko celino namerava zgraditi takale plavajoča pristanišča za potniška letala.

Sveta noč, blažena noč!

Kraljevski pevski zbor v Londonu se vadi v petju božičnih pesmi, da bo donelo na božični večer lepo točno in gladko iz mladih grl.

Grazia Deledda:

BOŽIČNI PRAŠIČEK.

Italijanska pisateljica Grazia Deledda je prejela pred leti Noblovo nagrado za svoja književna dela.

Ko sem bila deklica, smo imeli pri hiši starega služabnika iz Barbagie, po imenu Mojzé. Ali je bilo to njegovo pravo ime? Ne verjamem, menda je bil priimek; kajti resnično je bil starec podoben preroku Mojzesu: bil je visok in rjavega obraza z dolgo, kodrasto brado in poznal je med drugim tudi neke zagovore proti zlemu pogledu, proti živinskim boleznim, proti mravljam, ki odnašajo žito s skednja, proti gosenicam, kobilicam, črvom, proti orlom, da jim je zabranil ropati prašičke, jagnjeta in tudi otroke. Skoraj v vseh teh zagovorih (v narečju so jim pravili: verbos, t. j. skrivnostne besede) je bila prošnja do Mojzesa.

Mojzé je bil star, toda še krepak; delal je vse poletje, pozimi pa je čuval črede svinj in prašičkov, ki so se pasli in žrli želod po hrastovih gozdovih na gori Orthobene. Za velike slovesnosti je prihajal v vas in hotel je zlasti božič preživeti na gospodarjevem domu. Ni bil visoko v letih, a kdor ga je čul pripovedovati, si je mislil, da je star najmanj dve tisočletji, kajti vse zgodbe, ki jih je pravil, so se dogajale v »starih časih«, ko se Jezus še ni bil narodil, in so bili na svetu preprosti ljudje, a tudi čudovita bitja, živali, ki so govorile, škrti, pritlikavci, device, ki so bile dobre z dobrimi in zlobne z zlobnimi in so venomer tkale zlato in škrlat.

Ko se je Mojzé vrnil o božiču domov, smo se gnetli okoli njega, da bi poslušali njegove zgodbe. Sprva smo ga morali prositi, kajti rajši nas je učil peči v žerjavici želod, da se je napihnil, pordečil in bil okusen kakor kostanj; pravil nam je tudi, da ponekod v Sardiniji mesijo kruh iz želodove moke in ji primešajo neko ilo, da je okusnejši in gostejši, — no, s prošnjami in proščimi pogledi smo ga pripravili, da nam je povedal kako storijo.

Sedeli smo okoli ognjišča, kjer so gorela cela hrastova debela ali debele mastikove korenine, črne in skrotovičene kakor Meduzina glava, ter zvesto poslušali. Bilo je še zgodaj za veliko večerjo, ki jo imajo ob povratku od polnočne maše. Te večerje pa se mi nismo udeleževali, ker je božična noč skoraj vedno mrzla in v mrzlih nočeh morajo otroci v posteljo; za nas in za vse tiste, ki so hoteli jesti, ne da bi skrunili vigilijo, je bila pripravljena posebna jed: makaroni, zabeljeni z omako iz stolčenih orehov. S temi in z Mojzétovimi zgodbami smo se zadovoljili. On je torej pihal v ogenj skozi votlo železno palico — cev stare puške — in je pripovedoval.

»Ko se je rodil Jezus,« je pravil, »so bili ljudje še dobri in brez zlobe; pa ravno zato, ker so bili preprostega duha in so se bali vsega, so po svetu razsajala hudobna bitja. Tedaj so živele zle vile, ki so se lahko spremenile v živali in so prihajale v hišo kot mačke, psi ali kokoši ter so prinašale nesrečo; tedaj so živeli zeleni konji, ki so odnašali svoje jezdece v brezno; živeli so krvosesi, kače, posebno ena je bila strašna; najhujše preglavice pa so delali dobrim pastirjem in pobožnim gospodinjam hudobci, ki so se pojavljali v človeški podobi in so se vedli, ko da so tudi oni pastirji ter jih je bilo mogoče spoznati le po zakrivljenih nohtih in po nogah, ki so bile oslovske. Jezus je prišel na svet, da bi ga rešil teh zlih bitij in posebno hudobcev; in res, sedaj jih ni več. Ali, preden so hudobna bitja in škrti izginili s sveta, kaj so storili? Zapustili so tu pa tam nekaj predmetov, tako prežetih z zlobo, da so ljudje, ki so se jih dotaknili, na mah postali zlobni in to zlobo so predali tudi svojim potomcem. Drugače si ni mogoče razložiti hudobnosti nekaterih ljudi. Tudi sodniki, ki so ujeli in umorili Jezusa, so bili pokvarjeni, ker so se bili dotaknili kakega hudičevskega predmeta, in hudobne otroke še v naših časih imenujemo škrate.

Na vsak način slavijo ljudje velik praznik v spomin Jezusovega rojstva, svojega Odrašenika; pri preprostih narodih, kakršen je sardinski, se prične praznik prav za prav po polnoči in se nadaljuje do zore s petjem, z godbo in s plesom ter traja ves predpust. V nekaterih krajih si prinesejo ljudje jestvin v cerkev in po »gloriji« začnejo vsi hrustati orehe in mandlje; zjutraj so cerkvena tla vsa pokrita z olupki jabolk in pomaranč ter z lešnikovimi lupinami. Skoro povsod izmenjavajo ljudje darila in zaročenci dajo zaročenkam zlat ali srebrn novec ali pa pošljejo pujska v dar.

Ko sem bil še deček, se mi je pripetilo nekaj čudnega.

Moj oče je bil svinjski pastir in je bil zunaj vse leto; ali za veliko noč in za božič je hotel prav gotovo priti v vas. Dokler sem bil majhen, je moral tiste dni čuvati čredo hlapec. — Kakor hitro sem mu mogel pomagati, me je oče odvedel k čredi in v božični noči sem moral biti tam gori v vlažnem in mrzlem gozdu ali pa v votlini, ki je bila sicer zavarovana pred vetrom in snegom, ali črna in polna strahov kakor votline v pripovedkah. Nisem se bal, tudi zato ne, ker mi je oče pravil, da me pušča samega, da bi postal pogumen; vendar v sveti noči sem bil žalosten, potr. Zgodaj zvečer sem legel v kot, se pokrili do oči s plaščem — dolgim in širokim kosom domačega sukna, katerega si devamo pastirji pozimi na glavo in ramena ter privežemo pod brado — in sem mislil na božičevanje v vasi. Zdaj, sem si mislil, je zaročenec moje sestre že poslal k nam v dar lepega pujska rožnate kože, osnaženega in napolnjenega z lovorjevimi listi, mati že pripravlja veliko večerjo, sestra oblači novo obleko in natika oglavnico, da bi šla k maši. Zdaj je prišel zaročenec s polnimi žepi pomaranč, orehov, suhih črešenj; trudi se in sklanja, da bi izvlekel vse te dobre stvari, jih odlaga na klop zraven ognjišča in pravi: »Ko bi ubogi Mojžé bil tukaj! Shranite mu to kutino, ki je kakor zlata.«

Ko sem mislil na tega vrlega mladeniča, se mi je milo storilo. Bil je iz dobre rodbine, ali ni še mogel vzeti moje sestre, ker njegovi niso marali; bil je premlad in je moral še k vojakom. Vesel je bil, šalil se je, žepe je imel vedno polne subega sadja in zato sem ga imel tako rad. Moj oče je pravil o njem, da ima več lešnikov ko novcev v žepu, ali jaz sem ravno takega imel rajši. Pripovedoval mi je strašne zgodbe o razbojnikih, zelenih konjih, o materi vetrov, in tudi zato mi je bil všeč.

Nekoč je prišel k meni na obisk celo gori k hlevu, ravno pred božično vigilijo (moj oče je moral oditi v vas že tisti dan), ostal je do mraka in mi pripovedoval pravljice in pripovedke o strahovih. Pravil mi je, da otroci ne smejo iz hiše, kadar piha veter, kajti tedaj odnaša mati vetrov, ki se potepa z njimi, slabotne popotnike in neodporna bitja.

Proti večeru je odšel. Ostal sem sam in čeprav je bil zrak miren, sem se bal iti ven. Legel sem pod plašč in sem se zatopil v misli na praznik prihodnje noči. Zdelo se mi je, da vidim zaročenca, ko prihaja z žepi polnimi sadja: zvonovi pozvanjajo, žene zibljejo otroke in pripovedujejo:

— Detece malo — plašča nima — niti životka; — v hudem mrazu — ne toži: me zebe. — Srčece, spavaj, — sanjaj, počivaj. —

Ljudje gredo k maši. — Videl sem cerkev, razsvetljeno s sedmimi vrstami sveč, in oltarje, okrašene z oranžnimi vejami, polnimi sadov. Ko se vrnejo, sedejo vsi na rogoznice, razprostrte okrog ognjišča, in velika večerja se začne. Jedo prašička, prvo sesirjeno mleko, sir z medom, pijejo, se smejejo.

Nato začnejo starejši možje, sedeč s prekrižanimi nogami okrog ognja, peti in mladina pleše kolo; prične se praznik nove zarje in vsi so kakor iz sebe od veselja, smejejo se in pojejo, ker se je rodil Jezus in hudobec mora s sveta.

Jaz sem bil žalosten kakor osamljena zver v gozdu. Star sem bil enajst let in sem preživel že tretji božič na gori; zame je bila otroška doba že davno minula in vendar sem bil razburjen kakor petleten otrok. Kar zaslišim cviljenje prašičkov v čredi, ali bolje v kameniti ogradi, kjer so bili zavarovani. Tat? Pes, velik kakor lev, privezan k deblu, ni zalajal. Spomnil sem se očetovega pouka, pomolil glavo skozi odprtino v koči in zaklical: »Anton! Bazilij! Salvator!« da bi tatu pognal v beg, ker bi ta mislil ob teh imenih, da sem v

dobri družini. Tedaj je pričel tudi pes lajati, in bilo je, kakor bi govoril in obtoževal koga; jaz pa, čeprav se tatu nisem bal, sem mislil na pripovedke sestrinega zaročenca in si nisem upal naprej.

Noč je bila mrzla, toda jasna; mesec se je vzpenjal na nebu čist kakor srebro in razločeval sem kakor ob rosi. Opogumil sem se, vzel puško, ki je bila dvakrat daljša od mene, in stopil na prosto. Nenadoma sem zagledal nedaleč od sebe tropo veprov, ki jih je vodil črn, čokat mož; spomnil sem se, kako je v starih časih hudič pasel ponoči duše hudobnih v podobi divjih prašičev, in sem se prestrašil ter tekkel v kočo v zavetje. Kaj hočete? Tudi jaz sem bil tedaj brez zlobe kakor ljudje v starih časih, ali lotila se me je dva dni kasneje, ko se je vrnil oče, preštel prašičke, enega pogrešil ter mene pretepel. Od sramu mu nisem nič povedal o zaročenčevem obisku, ne o njegovih strašnih zgodbah, o nočnem šumu, ne o praznovrnem strahu. On je mislil, da sem pujska izgubil v gozdu in me je zato nabil: ko bi bil vedel za moj strah in mojo neumno bojazen, bi me bil prav tako našeškal in še zasmehoval po vrhu.

Pošteno pa se je pričel norčevati iz mene od tistega dne zaročenec moje sestre. In vendar ni vedel in ni mogel vedeti ničesar. Šele leta in leta pozneje, ko je on bil že resen mož, jaz pa prevejan fant, so vsi zvedeli za tajno one noči. Prašička je bil ukradel on, ker ni imel denarja, da bi ga bil kupil; naslednjega dne ga je podaril svoji zaročenki, namreč moji sestri. — Nalašč je bil prišel tja gori k meni in mi je pripovedoval zgodbe o strahovih, da bi me zadržal ponoči v koči; in moj oče, ki je bil tedaj star in miroljuben kakor kak očak, je vsakokrat, ko je slišal to zgodbo, zardel od jeze, da je bil jedel lastnega ukradenega prašička. Vselej je hotel vstati z rogoznice, da bi me znova natreskal!

Prevedla P. M.

I l k a V a š t e t o v a :

ZAKLAD V EMONI.

ZGODOVINSKA POVEST.

(Nadaljevanje.)

Keltoromani pa so radostno obstopili Rodana in mu čestitali.

Trizna se je nadaljevala. Vedno iznova so vojvodovi gostje strmeli nad veliko spretnostjo, močjo in drznostjo Slovenov. Največ zmag je odnesel vojvodov prvenec, Valuk. Zmagal je v konjski dirki, v vratolomnem skakanju preko drvečih konj, v teku in v metanju sekire. Ves narod ga je slavil.

Naposled so bile bojne igre zaključene. Narod je odšel za vojvodo in starejšinami proti gradišču, postavljenemu na razvalinah nekdanje Emone.

Gradišče, obdano deloma še s trdnjavskim zidom, deloma z močnim novim nasipom, je nudilo prav prijetno sliko. Pod nasipom je bil jarek, napolnjen z vodo. Čez zid in nasip so gledala lična, iz debelih neotesanih hlodov postavljena poslopja, krita z lubjem in lesom. Sredi naselbine je stala lipa, ki so jo bili presadili iz bližnjega gozda. Njen zeleni vrh je že od daleč pozdravljala izza lesenih streh.

Ko se je narod — na čelu mu vojvoda s starejšinami in gosti — približal gradišču, so se odprla velika trdna hrastova vrata in župan Ljuban, velik in močan mož z vodenosivimi očmi in dobrodušnim obrazom, je stopil na leseni most, ki je vodil preko jarka. Ljubanova žena je sprejela starešinstvo s kruhom in soljo. Župan sam pa jih je prisrčno pozdravil.

Odšli so vsi na trg sredi naselbine, kjer je stala lipa, pod njo pa kamenit žrtvenik s pripravljeno žrtvijo. Vojvoda je kot najvišji svečenik prižgal grmado na žrtveniku ter prosil bogove, naj varujejo novo gradišče Ljubanove župe. Ves narod, ki se je razlil po gradišču, je molil z vojvodo.

Nato se je pričel zadnji del slavnosti: bogata pojedina — »strava«. Vse zadruge Ljubanove župe so gostile goste na svojih novih domovih. Kdor pa ni dobil prostora v gradišču, je odšel na prostrane travnike, kjer so pri mnogih ognjih pekli in cvrli, pili in peli ter vriskali, da je odmevalo po širni dolini.

Mela, Tauro in Rodan so sedeli med slovensko mladino, ki je ob poskočnem brundanju guslarjev plesala kolo na trgu okrog lipa in žrtvenika.

»Kod pa hodi Celij? Nikjer ga ne vidim,« se je oglasila Mela.

»Tik pred vajino sodbo je še stal poleg mene,« je odvrnil Rodan.

»Ko so obešali Langobarda, sem ga videl iti preko travnika proti gozdu,« se je spomnil Tauro.

»Glej jih!« je opozoril Rodan.

Na vratih gradišča so se prikazali v spremstvu slovenskih stražarjev čudni možje. Na krivih nogah so se zibala nizka gibčna telesa. Široki tatarski obrazi rumenkaste polti, so bili obrobljeni s temnimi lasmi, zvinitimi v smešne trde kite in kitice. Gledali so izpod čela in se z majhnimi, globoko udrtimi očmi ozirali po Slovenih.

»Obri!« je vzkliknil Valuk, ki je stal poleg Rodana.

»Obrski poslanci!« je zašumelo med narodom. »Pesjani!«

Stražarji so se prerili med ljudstvom in odvedli Obre pred vojvodo.

V hiši Ljubanove zadruge, na trgu sredi Ljubanovega gradišča je bilo v velikem omizju zbrano starešinstvo. Na dolgih mizah so se svetile zlate in srebrne posode, polne najboljših jedi, lesketali so se prelepi grški stekleni vrči, polni sladke medice in opojnega vina, ugrabljenega okrog porušene Poetovije in Celeje. V bogatih oblačilih, z zlatimi in živobarvnimi vezeninami pokritih, so sedeli naokrog častitljivi starešine, povečini že sivih las, vmes tudi mlajši, silni junaki, visokih postav in širokih pleč. Na gorenjem koncu

mize je sedel vojvoda Nepokor poleg domačina, župana Ljubana. Zbor lepih devojk je stregel starešinstvu.

V drugem koncu prostrane izbe so na velikem ognjišču plapolali plameni pod različni in kotli. Po stenah so gorele plamenice in svečano razsvetljevale veliko izbo, ki je imela med neotesanimi hlodi le majhna okenca.

Živahen razgovor je hrumel med starešinstvom, vmes je v zategli melodiji brundal guslar, sedeč na spodnjem koncu mize.

A vse je utihnilo, ko je stražar stopil na prag in naznanil nove goste — obrske poslance. Mrki pogledi so merili majhne, čokate, krivonoge Obre. Otroci so se plašno umaknili za krila svojih mater.

»Pesjani!« so šepetale ženske okrog ognjišča in s studom zrle na rumenopolte tujce.

Vendar je zmagalo slovensko gostoljubje, in domačin, župan Ljuban, je stopil z dobrodoščico gostom naproti, domačica pa je pristopila s kruhom in soljo.

Starešinstvo se je razmahnilo. Domačin je privedel Obre pred vojvodo.

»Dobrodošli, mejaši!« jih je nagovoril vojvoda.

»Pozdravljen, slovenski kakan*!« so se resno poklonili krivogledi Mongoli** in se razkoračili pred Nepokorom. Eden izmed njih, jugor*** Kajuk, je stopil še korak bliže in dejal:

»Mogočni naš kakan Bajan ti pošilja vest: Čas je ugoden, da se dvignemo nad Bizantince. Odkar je cesar Justinian zatisnil oči, vladajo v Bizancu slabiči. Če se združimo Obri in Slovenci, preden pride zima v deželo.«

Za trenutek je zavladala tišina v vsej veliki izbi. Vseh oči so se obrnile od Obrov na vojvodo... Kaj poreče? Kako odloči?

»Res je, zdaj je čas, da udarimo na Bizanc!« je glasno zagodrnjal bojaželjni Ratimir.

Drugi starešine so mu pritrdjevali, le stari Braslav je zmajal z glavo. V trdo izklesanem vojvodovem obličju pa se ni ničesar zganilo. Molče je zrl na pritlikave »Pesjane«. Poznal jih je. Vabili so Slovence na svoje bojne pohode, da so jim veliki in polni slovenski junaki utirali pot in vzdržali prvi sovražnikov naval. Že v mnoga desetletja so jim bili Slovenci zavezniki, še v časih, ko so Obri živeli v njihovi sosesčini med Volgo in Karpati ter so njihove združene trume uhajale leto za letom čez široko Donavo in plenile po bizantinski zemlji...

Da bi zavzeli Bizanc, zlati bogati Bizanc? Nu, zakaj ne? A zdajle, ko so si baš osvojili to prekrasno zemljo? Ko še niti niso utrdili gospostva na njej, ko niti vse župe niso še dobile stalnih bivališč, si postavile novih domov? Tam onkraj visokih skalnih gora, tam je gotovo še mnogo lepe zemlje, prilične za naselitev. Tja čez se še vzpno, da prodrejo proti zapadu do germanskih selišč in proti severu do Donave, do bratov Čehov in Moravanov, ki prebivajo onkraj te reke.

Da bi se dvignili nad Bizanc z ženami in otroki in vsem blagom?

Ne. Takšen pohod je prepočasen, preneroden. In — kadar bi se vrnili, bi to prelepo zemljo že zasedli drugi.

Ne. Kadar pojdejo nad Bizanc, pojdejo bojevniki sami. Udarijo, porušijo, oplenijo in se vrnejo z neizmernimi zakladi živeža, živine, krščenikov in drugega blaga. A zdaj še ni čas za takšen pohod, ne, zdaj še ni čas...

* Kakan = obrski vladar. ** Obri so bili mongolskega rodu. *** Jugor = obrski knez.

Ober, ki je z majhnimi skritimi očmi opazoval vojvodov trdi obraz, se je še bolj razkoračil in oblastno dejal:

»Kakan Bajan ti zapoveduje: Zberi svoj rod in pripravi se nemudoma na pohod. Ob Donavi se snidemo.«

Zdajci se je v vojvodovih očeh užgalo kakor blisk. Med starešinstvom pa se je dvignilo ogorčeno mrmranje nad ošabnim Obrom. Mirno se je vojvoda dvignil, oprl mogočno telo na svoj dolgi meč in izpregovoril:

»Kateri izmed človeških rodov, ki jih obsevajo sončni žarki, je tako močan, da bi Slovenom ukazoval?«

»Nobeden!« so zagrmeli Sloveni in potegnili meče.

A vojvoda je dvignil roko in jih zadržal.

Obre je takoj minila vsa ošabnost. Eden izmed njih, starejši mož z majhnimi sivimi kiticami je brž zaklical:

»Saj vam nihče ne ukazuje. Naš kakan vas le prosi zavezništva proti Bizantincem.«

»Ne morem mu ga dovoliti, dokler si ne uredimo in ne utrdimo novih domov; tako mu sporočite. Pamet nam velewa, naj bomo previdni, kajti zahrbtni in okrutni germanski rod Langobardov nam je sosed.«

Nekaj lokavega, divjega se je zablistalo v skritih očeh obrskega poslanca, jugura Kajuka.

»Torej odklanjaš zavezništvo mogočnega kakana Bajana?«

»Odklanjam soudeležbo na njegovem letošnjem pohodu,« je vojvoda odločno izjavil. »Sporočite mu, naj še počaka leto ali dve.«

»Da ga medtem sami prehitite!« je jedko siknil poslanec.

Vihar je zabučal med starešinstvom. Užaljeni Sloveni bi planili z golimi meči nad poslance in jih posekali, da ni vojvoda dvignil roke in mirno zavrnil žalitev:

»Beseda, dana prijatelju, nam je sveta.«

»In kdo nam jamči, da nam ne odpoveš prijateljstva, kadar bodo naši moške daleč pred Bizancem in naši domovi brez varstva?«

Brazgotina na Ratimirovem licu se je živo pordečila. Strašen je bil videti, ko je planil pred Obra in mu pomolil svojo velikansko pest pod nos.

»Tale pest ti jamči... Tale pest ti jamči, da ti zmastim glavo v močnik, če ne nehaš žaliti Slovenov!«

(Dalje prihodnjič.)

L j u d e v i t S t i a s n y :

V VISOKIH TATRAH.

(Konec.)

Ko sem bil na Poljskem Hrebenu, sem zagledal ob Dolgem jezeru polno planincev. Najbrže so bili to dijaki, ki so odšli za nami. Od Poljskega Hrebena sem stopal začetkoma po produ, a kmalu sem dospel do snega. V pol ure sem bil pri Zmrzlem jezeru (2047 m), ki leži v od strmih sten obdanem kotlu. Tudi pod jezerom sem moral precej daleč navzdol po snegu. Ko sem iskal poti med stegnjenimi skalnatimi in travnatimi hrbti, sem začuden obstal. Dočim je na prisojni strani teh gora že nastopilo poletje, se je prebujalo tu ob snežišjih šele mlado življenje. Snežišče je obkrožala mnogoštevilna družbica, ki je oznanjala, da je zavládala tu gori šele kratka, a lepa doba gorske pomladi.

Med prvimi je soldanela ali planinska zvonka, ki ne more počakati, da zgine snežna odeja; neustrašena sili navzgor in njena drobna resasta glavica pokuka iznad snega skozi luknjico, ki si jo pripravi sama. Ob snežišču je zemlja prepojena od snežnice, pa že požene rožnata komulica, ki je našim gorjancem znana z imenom »rožabure« vsled zdravilnih snovi, ki jih hranijo korenine. Razen tega je bilo polno karpatskih jegličev in belih zlatic. Povsod klije iz zemlje, vse hiti, da opravi svoje življenjsko delo, čas je kratko odmerjen — kajti tudi tu gori bo nastopilo kmalu poletje.

Podpradsko jezero.

Čez Poljski Hreben se je začela valiti gosta megla; kmalu nato je začelo deževati. Suknjo sem stlačil v nahrbtnik, oblekel dežni plašč ter jo urno mahnil navzdol. Ob meji med Češkoslovaško in Poljsko so me graničarji poučili, kje moram zapustiti avtomobilsko cesto, ki vodi do Morskega oka, ako hočem iti v Roztoka kočo (1032 m). Po deseturni hoji sem končno prišel v to kočo. Kmalu za menoj je prišlo v prazno kuhinjo 10 dijakov in 10 dijakinj pod vodstvom profesorja. Odložili so nahrbtnike. Nekateri so napolnili svoje lonce in jih postavili na štedilnik. Med tem sta dve dijakinji že zakurili. Kosilo je bilo kmalu skuhanu in ko so pojedli, je tudi čaj že zavrel. Potem so pospravili svoje reči v nahrtnike in poskrbeli za red v kuhinji. Nenadoma je zadonela iz veže ciganska godba. Oživel so vsi kakor živo srebro, dasi so hodili že šest ur. S profesorjevim dovoljenjem so se zasukali. Prav rad sem jih gledal, kako izbornu

so plesali poljsko mazurko. Seznanil sem se z vljudnim profesorjem, ki mi je tole pripovedoval: »Prenočili smo v Zakopanem ter hodili semkaj šest ur. Danes bomo prenočili v planinski koči ob Velikem jezeru. Vsaj dvakrat na dan si moji dijaki in dijakinje skuhajo čaj ter se večinoma prehranijo s tem, kar imajo s seboj. Varčevati namreč morajo, ker so otroci ubožnih staršev. Sicer se pa baš ti dijaki najbolj vesele tatranskih gorskih krasot.

Naši dijaki se odkar smo jih sprejeli pod svoje okrilje, v planinskih kočah in na potih dostojno vedejo. Potrebno pa je bilo, da smo začeli hoditi z njimi. Kakor drugod so tudi naši dijaki zagrenili po prevratu marsikatero urico planincem, ki so prisluskovali utripom prirode v gorski tihoti. Krik in vik je odmeval od gorskih pečin in tudi v planinskih kočah so bili kaj glasni. Iztreznila jih je pa katastrofa! Do tal je namreč pogorela planinska kočica Pod Visoko; vsi so osumili dijake. Treznejši dijaki so sami poskušali odvrniti sum s tem, da so povabili s seboj svoje profesorje. Potovanje v večjih skupinah je za nje že na železnicah mnogo ceneje, a tudi planinska društva jim nudijo razne ugodnosti; vendar le za toliko časa, dokler bo vedenje dijakov v čast poljskemu narodu.« Ponoči je zopet deževalo. Ker pa se je proti jutru zvedrilo, sem zapustil rano planinsko kočico in še pred šesto uro sem bil v udobnem

planinskem domu ob Morskem oku (1393 m), ki je eno najkrasnejših planinskih jezer na svetu.

Čudovito je njegovo zaledje. V svetlozeleni proti sredini črnkasti vodi se zrealijo strme skalnate stene, ki obdajajo jezero do planinskega doma. Ker je 49 m globoko, lahko prevažajo po njem planince z motornim čolnom.

Ko se je zjasnilo, sem krenil po zajutreku v romantični kotel petih poljskih jezer. Zadnji del te poti ni bil lahek, ker je v noči sneg pobelil stezo. Od Medzianovega sedla ni daleč na Kruby (2174 m), vendar sem moral hoditi oprezno, ker je steza strma in je bila zaradi novega snega polzka. Na vrhuncu sem užival diven razgled. Razen petih poljskih jezer sem videl Morsko oko in Črno jezero, a na južni strani še ljubko Smrečinsko jezero.

Vrnil sem se spet na sedlo, odkoder sem zavil na pot, ki vodi iz Zakopanega v Morsko oko; kmalu potem sem bil v planinski koči ob Velikem jezeru (1669 m). Veliko jezero je največje jezero v Visokih Tatrah ter je 84 m globoko. Od Velikega jezera drži pot čez Svistovko v Morsko oko. V stranski dolini Svistovke je tako zvana prižnica, kjer se širi razgled na ostre gore Poljskih Tater ter na romantično dolino Roztoko s slapom Siklave. Dočim vodi pot na severni strani Svistovke deloma po skalovini, je na prisojni strani lepa planina.

Drugo jutro sem šel na Ryse. Do Črnega jezera (1584 m) sem hodil pičlo uro. Črno jezero je nekoliko manjše kakor Morsko oko. Na treh straneh je obdano od strmo dvigajočega se skalnatega zidu, v njega soteskah so ogromni snežnati jeziki in velike prodovine.

Rysy (2503 m) so najznamenitejša razgledna gora Visokih Tater. Pogled se razteza čez nepopisno lepo, neskončno panoramo vrhuncev od Krivanja do konca vzhodnih apneniških Alp, a v podnožju ležeče doline so okrašene z bleščečimi jezери. Trinajst jezer vidimo. Najlepši je seveda pogled na Morsko oko in na Črno jezero, ki se bliščita 1000 m

Morsko oko.

Veliko jezero.

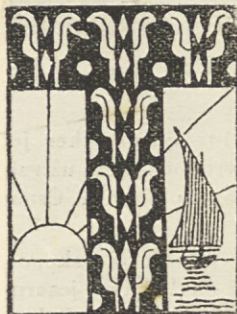
pod nami. Vrhunec ima malo površja, vendar ponujajo stopnjičaste pečine večje število sedišč za planince, katerih je ob lepem vremenu mnogo. Od Žabjega in Popradskega jezera sem šel ob Popradu in nato po pobočju Trigana. Od tu ni daleč do Štrbskega jezera.

Na jugu Visokih Tater je največje in najlepše jezero Štrbsko jezero. Zavzema 20 ha in je nad 20 m globoko. Poseben pravljičen čar ima to jezero ob luninem svitu.

Od Štrbskega jezera sem se odpeljal z zobčasto železnico do Štrbe in od tu mimo Žilinc, Bratislave in Dunaja zopet domov.

Albin Zavrl:

POGIBELJ RODU BRANIVOJEVIČEV.

am kjer se odcepi stonski polotok od dalmatinske celine, leži mesto Ston. Na skalnatem griču iznad mesta je stala v 14. stoletju trdnjava sv. Mihaela, ena izmed obmejnih stebrov prostrane srbske države. Okolica sama je kaj pusta, kamenita, nerodovitna. Vendar pa ima nekaj, kar jo odlikuje pred mnogimi bogatimi, krasnimi deželami — morje, neskončno lepo, neskončno bogato morje. Težko je življenje tod: zemlja je skopa, toda morje je radodarno, a le za tistega, ki ne pozna strahu, ki ume tvegati tudi življenje. Zato je bil narod tod že od nekdaj podjeten, pogumen, drzen. Visoko je cenil osebno junaštvo in osebno svobodo, težko mu je bilo prenašati gospostvo drugih.

Baš radi tega pa ni bil v stanu, da bi bil mogel kdajkoli ustvariti kako večjo, kako trajnejšo državno tvorbo in zdi se nam, kot da bi vsak teh svobodoljubnih junakov hotel slej ali prej imeti svojo lastno državico zase.

V tem kraju in v takih prilikah je živel rod Branivojevičev, pravi otrok svoje zemlje in svojega časa.

V dobi, ki baš o njej govorimo, so živeli trije bratje: Mihajlo, Brajko in Branoje. Orlovska gnezda nad Stonom je bila njih domačija. Kot srbski obmejni poveljniki so upravljali v imenu svojega kralja to oddaljeno srbsko zemljo: stonski polotok, stonsko primorje in deželo ob izlivu Neretve. Daleč proč od državnega središča, v večnih borbah s sosedi so kaj malo čutili oblast nad seboj. Zato je rastla v njih živa želja po popolni samostojnosti.

Silno je vplival nanje zgled Šubičev na Hrvatskem, ki so pod vodstvom Pavla Šubića in njegovega sina Mladena dospeli do neomejene oblasti v hrvatski banovini ter tako ustvarili državo v državi hrvatsko-ogrskega kralja.

Ali za take podvige Branivojevičem prilike še niso bile ugodne, treba se je bilo strpeti in čakati ugodnega trenutka. Ostali so previdni in očitno kazali zvestobo do srbskega kralja. Tega je tedaj zastopal v srbskem primorju, v Zeti, »mladi kralj« Štefan Dušan, sin Uroša III. Njemu ob strani sta bila vojvoda Mladen, prednik rodu Brankovičev, in vojvoda Vojno, gospodar v Gackem.

Kot že mnogokrat, je tudi sedaj prišlo do hudih nasprotij med Dubrovnikom in Srbijo. Srbske čete so pod vodstvom Vojna in Branivojevičev vdrle v dubrovniško zemljo ter jo pustošile. Tedaj so se postavile na stran Dubrov-

nika Benetke in njihovem posredovanju je uspelo zopet vzpostaviti mir, ki je bil sklenjen v Danju pri Skadru (1326).

Ta neuspeh Srbov je opogumil Branivojeviće. Zdaj se jim je zdelo, da je slednjič napočila tudi njih ura: proglasili so se za nezavisne gospodarje v svoji deželi.

Svojo moč so znali kaj slabo izkoristiti. Ni jim bilo do mirnega življenja in uspešnega dela, ki naj bi prineslo prebivalstvu blagostanje, njim samim pa spoštovanje in ljubezen podanikov. Njihov življenjski smoter je bila borba, in če ni bilo zanje prilike, so si je sami poiskali s tem, da so dražili svoje sosede. Zbrali so bojne čolne in ladje, se spajdašili z gusarji iz Krajin, ki so bili vedno pripravljeni za vsako drzno podjetje, ter jeli pustošiti in pleniti dubrovniško obalo, to cvetočo in bogato deželo. Ne z delom, temveč s plenom so se hoteli dokopati do bogastva in ugleda. Odpeljali so bogato naložene trgovske ladje, izropali založena skladišča in odnašali marljivim seljakom njih pridelke.

Požig in umor sta spremljala njih pota.

Tako početje je seveda silno vznemirilo Dubrovnik, ki mu je bilo le do mirnega trgovanja. Meščani so se sicer zavedali, da jih brani mogočno obzidje ne le pred Branivojevići, temveč tudi pred mnogo močnejšim sovražnikom. Ali prizadeta je bila njih trgovina, ta glavna žila dovodnica njihovega obstanka.

Treba je bilo misliti na krepak odpor. Ali težko je bilo prijeti nasprotnika, ki je bil podnevi neviden, ponoči pa se je nenadoma prikazal zdaj tu, zdaj tam.

Številni vohuni, skrbno preoblečeni, so se upali v sam Ston in vneto prisluškovali na trgih, v pristaniščih, v prenočevališčih, skratka povsod, kamor so si mogli pridobiti dostop. Vino je teklo in razvezalo ljudem jezike.

Ni še minilo 14 dni, ko so posneli iz govorice, da se bo vrnil določenega dne z ladjo v Ston Brajko s svojo mlado ženo, hčerko vojvode Vojne. Kot v sršenjem gnezdu je zahrumelo v Dubrovniku. Izbrali so najhitrejšje galeje in jih previdno razmestili, da bi nasprotniki ne sumili in slutili nastavljene pasti.

V zgodnjem jutru se je bližala z veliko naglico stonskemu pristanišču neznatna ladjica, ki bi je Dubrovničani sicer ne bili niti opazili. Ali danes so veljale vse skrbne priprave baš njej.

Že so se jeli na obzorju dvigati iz morja rahli obrisi stonskih gričev, ko so se ji bližale z nenavadno brzino močno oborožene galeje. S spretnim manevriranjem jim je skušala preganjana ladja uiti, ali tedaj se pojavi nov nasprotnik tik pred njo. Vsak beg je bil zaman. Kot volkovi so jo obkrožili in prisilili, da je izpremenila svojo smer — proti Dubrovniku.

Pristanišče je bilo polno ogorčenih meščanov, ki so nestrpno čakali na izid lova. Tedaj so zagledali tam v daljavi prihajajoče ladje in njihovi kriki so se razlegali do neba in do — ladje. Sedaj je tudi Brajko vedel, kaj ga čaka.

Lovci s svojim plenom niso pristali v luki, kajti to bi bila njegova gotova smrt. Ljudska sodba ne pozna ne odloga ne usmiljenja.

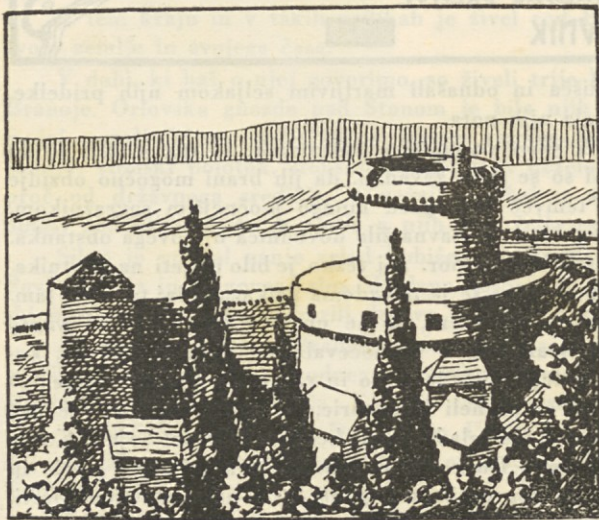
Mirno so zaokrenile ladje proti samotnemu otoku ob vhodu v gruško pristanišče. Tu se belí med temnimi cipresami in oljkami zidovje samostana sv. Andreja de Pelago.

Ladje so se ustavile. S stonskega broda so vrgli mostič in pod varstvom močne straže je stopil na otok ujetnik, ves v okovih bled, a vendar s ponosno dvignjeno glavo; preje strah Dubrovnika in vseh sosedov, sedaj nemožen in neškodljiv.

Ob njegovi strani je stopala skrušena in vsa v solzah njegova žena. Klecala je v kolenih, koraki so se ji opotekali in neizmerna bol je stiskala njeno srce: videla je strašno usodo svojega moža.

Težka samostanska vrata so se s truščem zaprla za malo četo. Takoj v pritličju so ločili ženo od moža in jo zaprli v samotno celico. Skozi zamreženo okno ji je splaval pogled tja daleč po sinji morski planjavi, tja daleč, kjer je slutila Ston, kjer je v sreči, a tudi v vednem strahu preživela tako lepe dni. Sedaj je prišel konec, pred katerim je že dolgo trepetala.

Med tem se je vzpenjala četica z ujetnikom po vijugastih stopnicah na vrh mogočnega stolpa. Težka železna vrata so se odprla in pokazala se je temna celica brez okna, brez line. Toda niti ta prostor se ni zdel dovolj vareu pred smelim gusarjem — čakala ga je še kletka iz močnih kolov, ki je bila zanj že dolgo pripravljena...

Glas o tem dogodku se je bliskovito raznesel po okolici in od tu vedno dalje kot kolobarji na mirni vodni gladini. Nikomur ni prišlo na um, da bi bil branil drznega Brajka; njega je doletela usoda, ki jo je bil zaslužil v zvrhani meri. Ali trpela je njegova žena, nedolžna na vseh zločinih. Zanj se potegniti je bila dolžnost. In dospeli so odposlanci srbskega kralja in bosanskega bana ter našli Dubrovnik pravičen.

V mraku je pristala na samotnem otoku tik ob samostanskem zidovju mala ladjica. Vanjo je stopila težko izkušana žena, sedaj že vdova pri živem možu. Njeno spremstvo,

srbski vitezi, jo je odvedlo tja, kjer je edino mogla najti tolažbe, k' očetu v Gacko. Tu se je končal njen sen o sreči, tu je pokopala svojo mladost.

Dubrovničani po prvem uspehu niso držali rok križem. Njihovo brodovje je pričelo z odločnim čiščenjem. Posrečilo se mu je, da je zajelo večino gusarskih ladij in jih požgalo.

»Mladi kralj« Štefan Dušan ni mogel preboleti sramotnega izdajstva Branivojevičev, srbskih vazalov. Pozval je Dubrovnik, da napade z brodovjem drugega odpadnika, Branoja. Republika pa je bila med tem že sklenila zvezo z Bosanci; da bi nevarno rodbino popolnoma uničili, jih je bilo treba napasti na morju in na suhem.

Branoje je pobegnil s Stona in se potikal kot preganjan begunec po deželi. Tedaj je dospel župan srbskega kralja ter prevzel oblast na mestu izdajalskih bratov.

Ko je Dubrovnik obljubil nagrado 2000 perperov tistemu, ki bi predal Branoja živega ali mrtvega, se je zrušeni velikaš zatekel skesano k Urošu III. Pričakoval je milosti, toda za izdajalca je poznal kralj le pravico. Dal ga je na kraljevskem dvoru prijeti in v verige okovanega odvesti v kotorsko trdnjavo, kjer je bil usmrčen.

Tudi Brajka je zateklo plačilo, okrutnejše kot njegovega brata — moral je gladu umreti v svoji kletki.

Nemila, a pravična usoda je skoraj istočasno zadela tudi tretjega brata Mihajla, ki je padel v borbi z Bosanci.

Branivojevičev ni bilo več ...

Od tedaj je minilo 600 let. Stonske trdnjave ni več. Na njenem mestu je danes ženski samostan. Kjer so se nekoč sklepale zarote in krvavi boji, tam je sedaj mirno življenje, samostanska tišina. Male ribiške barke plovejo mirno po zatoni in med otoki, koder so nekoč plule galeje gusarjev in Dubrovničanov. Življenje se je v teh stoletjih bistveno izpremenilo; zemlja je menjavala svoje gospodarje, dokler ni postala svobodna, svoja. Neizpremenjeno je le sinje morje in žarko sonce, ki se zrcali v njem.

J o ž a H e r f o r t :

ZELEZNE PREČKE.

*Obrni v tla oči, ne sanjaj zvezd,
prijatelj moj, ti kondor, soncu brat.*

(O. Župančič.)

Železo, samo železo. Prečka zraven prečke, za njimi ugrabljena, zasužnjena prostost. Pisan roj ljudi se šeta od kletke do kletke, njihovi veseli, razigrani pogledi se srečavajo z mrkimi, medlimi pogledi sužnjev. Tu prostost, razigranost, tam za prečkami mrka žalost! Saj ne veš, kako je sužnju, ko si vedno prost. O, prijatelj, ko bi ti vedel, kako je človeku takrat, ko bi rad ven, pa ne more in ne sme! Pisan roj, vesela družba, me je skušala zajeti v svoj krog, pa me ni zvrtničila vase. Tih sem bil, sam zase. Od kletke do kletke sem hodil pa se srečaval s pogledi najbednejših živali, kar sem jih kdaj videl. Si

že videl kdaj leva, mogočnega kralja obširnih puščav in oaz? Tu je imel prostora tri korake vzdolž dva počez. Nikdar se ni hotel srečati s svojim pogledom, z enim izmed tistih pogledov, ki so ga izzivali. Ponosno kot kralj je zrl mimo prečk v daljavo. Zahotelo se mu je svobode. Vstal je, vzbopil prsi, položil grivasto glavo na ogromna ledja in zarjul, da se je stresla kletka, da je prisluhnilo mesto klicu po svobodi. — Divja sla mu je plala po lepih udih, naježil je dlako v objemu ljubezni. Kralj je imel deco za prečkami.

Potem so levinji vzeli mladiče in se z njimi igrali. O, če bi mi bilo dano videti še enkrat tisti pogled levinje, tako visok, pa tako zaničujoč in prezirajoč to belo dvonogo svojat. Levi so polegali ob železnih prečkih in gledali mimo ljudi, kot na plen, katerega ne morejo doseči.

Tri korake vzdolž, dva povprek, to je bila levja kletka. Tri korake vzdolž, dva počez, to je bila moja soba. Nisem mogel in nisem smel iz nje. Pogled sem uprl skozi okno mimo hiš, mimo oblakov, mimo neba, daleč v neskončnost. S trdimi koraki sem stopal po sobi, razširil roke, zahotelo se mi je sonca in zraka, zavriskal bi, pa omahnil sem k mizi nazaj, h knjigam. Potem pa spet tri korake vzdolž, dva počez kot lev v kletki sam v svoji sobi — — —

Jesenske megle so se pričele vlačiti po obširnih dobravah. Hrastje se je zlátilo v razkošju jeseni. Velo listje je počasi plesalo in padalo na mirno vodno gladino. Travniki so bili zapuščeni. Tam, kjer se je sprehajal mogočni jelen v spremstvu košut je bila trava poteptana, bilke so bile suhe. Tedaj, pod večer se je vzbudilo v mogočnem jelenu, ki je nosil na svoji lepi plemeniti glavi mogočno rogovje, neko čudno, nejasno hrepenenje. Tekmeca je iskal. Pod večer pa, ko so tokave postale vijolčne, je položil rogovje na hrbet in glavo nagnil. Stal je uprav v močvirnem kotičku ograjenega prostora, ki so mu ga prisodili za ječo: Aaa — uh aaah — — je šlo kot pošastna, vendar hrepeneča pesem v gozd. Ööö, uh, ööh, je gozd odgovarjal.

Pod noč in mrak, ko je postalo hrepenenje že neutешeno, je še zmeraj odmevala njegova orglanju podobna pesem: Oooo, oh. Vsa jutra, vse večere, v noč. Ob srebrni mesečini, ki je polzela prek zlatih listov. Jelen je rukal, jelen suženj je hrepenel po prostosti. Dolgo se je glasila njegova hrepeneče vroča svatovska pesem, potem je obmolknil. Postajal je ob mrežasti ograji, ob prokletih prečkih in zrl v meglene dalje. Oko mu je bilo vlažno, solzno. Telo je spretelet zdaj zdaj rahel drget. Košute so nemo stikale glave. Ljubezen je šla mimo njih, njim je ostala samo sužnost. Vselej na jesen, ko zadoni prvič lovski rog in se vrne njegov odmev s hriba, se mi zdi, da slišim tihi, otožni, hrepenenja polni oooo, oh jelena. Prostost, prostost, kako kriči duša, kako terja ta krik od človeka, ki je zaslužnil toliko živih bitij, ono malo pravičnosti, ki bi mu jo vsakdo pripisal. Prijatelj, pojdi z menoj, pa boš videl dolge vrste kletk, da bova šla mimo tisočkrat prokletih železnih prečk, za katerimi umira priroda. Velikokrat sem obiskoval sužnje-živali, velikokrat mi je bilo hudo. Nikdar pa ne bom pozabil onega milo prosečega pogleda medveda, ki se je že skoro vdal v svojo žalostno usodo. Poprej je vedno mrmral in godel, neprestano lizaje z vijolčno rdečim jezikom železne prečke svoje ječe. Potem je utihnil. Sedaj se še ozre sem in tja z žalostnim, skoro jokavim pogledom na človeka, ki gre mimo. Tedaj vidiš v njegovih očeh skoro solzo. Hudo mi je, kadar se srečam s pogledom tega nesrečneža in moja duša krikne s pesnikom: »Jaz sem ga videl in sem klel ljudi, za vedno se mi v dušo je všesal, oči ponosnih onemoglih srd.«

Zraven kletke tega reveža, ki mu je tekla zibel nekje v ponosni Bosni, v divjem pragozdu te divjeromantične dežele, je stala druga železna kletka. V njej so bili črni, zavaljeno debeli malajski medvedje. Vsakega so gledali s svojimi pasje vdanimi očmi in milo stegovali svoje šape, proseč jedi. Včasih sta se udobrovoljila in se za zabavo in smeh gledalcem pretepala, pa samo za šalo. Še dlje sta bila v ozki kletki zaprta dva medvedja otročička. Prav otročja sta bila. Vendar pa je sužnost že pritislila nanje pečat, ki ga je že podpisal živinozdravnik — jetika.

Onkraj teh kletk je bila globoka, kalna voda. Na visokem bregu so ležale nerodne kamenite plošče, s stropa so visele slabo ponarejene ledene sveče. Po teh ploščah pa sta hodila s počasnim korakom dva bela medveda. Ves dan sta hodila, od enega do drugega konca svoje ozke ječe, včasih šla morda plavat v kalno vodo, včasih se morda ozrla s kalnim pogledom preko železnih prečk, venkaj v prostost. Dolgo, kosmato dlako sta imela, sonce pa jih je nagajivo grelo, da sta reveža trepetala od vročine. Ob prečkah so sloneli zijalasti ljudje in se smejali njihovi počasni, klavrni, žalostni hoji. Pred to kletko so bile nerodne, tesne kletke, kjer so hirali šakali. Tiste živali naše lepe Dalmacije, psom, volkovom in lisicam podobne. Včasih, pravili so mi, da so hripavo lajali in se odzvali rjoventu njihovih bratov, sivorjavih volkov. Volkovi so imeli jako žalostno usodo. Vsako leto so imeli mladiče in vsako leto so stare pobili. Zato pa je rod volkov za železnimi prečkami od leta do leta slabel in hiral. Da! Nasproti volkov je bila v kletki z lesenim dnom ozka krma, divja svinja, z izredno ozko, ploščato, dolgo glavo in dolgim rilcem. Venomer je godla, brozgala po odpadkih in umazaniji, se drgnila ob železne prečke, rinila z glavo med železne prečke. Hotela je ven, ven iz ozke ječe.

Ven iz ozkih tesnih ječ, ven iz kraja trpljenja in počasne smrti! To je bil krik vseh živali. Od drobne veverice do mogočnega jelena, od leva do genete, tigraste, skoro domače mačke. Zaman so bili vsi nemi, vendar tako glasni klici. Zaman so klicali sokoli, zaman so vpile kanje, zaman so klicali orli, zaman so si razbijali mogočne kljune in široke peroti ob železu. Nihče jih

ni uslišal. Enakomerno je padala voda preko skal v prostorni kleti, kjer so nakopičili vse mogoče ujede od sokola do orla. Mogočni plešči so polegali po zeleni, usihajoči travi. Mrko so posedali orli po skalah. Tiho so ždeli sokoli po suhih vejah dreves, zaslužnili so smeje sinje lovce, sokole, zaslužnili so kraljeve ptice, orle. Za prečkami so ginili. Zaman je skušal prelestno bel labod z labodico zviti gnezdo. Zaman so skušali znositi golobje bilke za zibko dece. Pisani tropski ptiči so poginjali ob mrzlem dihu severa. Marabui so zamišljeno, tiho stali na eni sami nogi. Dlakasti kazuar, z roženim nastavkom na čelu in modro rdeče pisanim vratom je ovdovel in podivjal sredi ljudi in sužnosti. Rožnatobeli plamenci so stali zamišljeni s svojim kljukasto zavitim kljunom v umazani, stoječi vodi. Plamenec, čudoviti ptič flamingo, je sanjal o vročih žarkih afriškega sonca in o modrem Nilu. Bele tonovšice so zamišljeno posedale in sanjale o svoji visoki severni domovini. Štorklje so zastale na svoji poti, kruta roka jim je prirezala krila, ostale so same sredi pisane družbe. Pelikan ne bo več krmil mladičev. Tu so ga zadržali, krila so mu okrnili. Sedaj poseda sam, tih, ne išče si družbe indijskih gosk, ki hrešče kličejo druge. Pisana družba, vendar vsak sam zase premišljuje sužnost.

Ravna, z belim peskom posuta pot. Pesek ti škriplje pod nogami, da se ozre sužnja žival za teboj. Levo sem pustil trop koza, med njimi sameva mali kozorog. Desno se je ozrl iz sužnosti name rdečkastorjavi srnjak, žalostno se je ozrla za menoj temnooka srna z vlažnim pogledom. Proč od sužnosti, proč od teh žalostnih, zmučenih pogledov, ven! »O, dajte mi prostost, dajte mi svobodo.« Tako te prosi vsaka žival z žalostnim, kalnim pogledom. Pa moraš iti od teh živali proč, ne da bi jim malenkostno olajšal njihovo trpljenje. Po širokem drevoredu zapuščaš vrste kletk z železnimi prečkami, za seboj pa čuješ krike, čuješ rjojenje, čuješ jokavo klicanje. To so klici po svobodi izza prokletih železnih prečk.

CELZIJ NI CELZIJ.

Pri merjenju vročine ali mraza na prostem ali v sobi, v vodi ali v zraku, pri merjenju telesne toplote itd., povsod se sliši ime Celzij. Pa tudi v fiziki v šoli ste že obravnavali toplomere in slišali pri tem ime Celzij. Spominjate se še, da je Celzij dejansko ime za lestvico ali za skalo pri toplomeru, ki nam kaže stopinje mraza ali toplote vsake stvari, ki jo s toplomerom merimo. Pri toplomerih imamo troje vrst lestvic, po katerih merimo, in sicer po Fahrenheitu (kratica F), po Réamurju (R) in po Celziju (C). Fahrenheit (izg. Farenhajt) je bil Nемец in ničla njegovega toplomera oz. njegove lestvice leži v primeru s Celzijem 18 stopinj pod ničlo Celzija. Od te Fahrenheitove ničle pa do vrelišča vode zaznamuje Fahrenheitova lestvica 212 stopinj. (Vrelišče vode je ona točka oz. višina toplote, pri kateri zavre voda in se začne izpreminjati v paro, t. j. izhlapevati.) Računanje po Fahrenheitovem toplomeru (oz. termometru, kakor pravimo s tujko) je zelo težavno in ga dandanes uporabljajo samo še v Angliji in v Združenih državah Sev. Amerike. (Često se je kdo izmed nas čudil, ko je čital, da je v Chicagu, v Newyorku ali kje drugje v Ameriki 100 ali celo 120 stopinj vročine, in da se ljudje ne skuhajo pri tem. Toda vse to je bilo po Fahrenheitovi lestvici in ne po Celziju, katerega smo navajeni pri nas. Primerjava z našo vročino nas zaradi tega ni smela motiti, ker bi bilo treba najprej preračunati vso stvar.) — Réamur (izg. Reomir), po rojstvu Francoz (25. febr. t. l. smo praznovali 250letnico njegovega rojstva) je vzel za ničlo ledišče vode, (t. j. višino toplote oz. mraza, pri kateri voda zmrzne in se izpremeni v tkzv. led oz. v trdo stanje), in

je označil vrelišče z 80 stopinjami. — Celsius (Celzij), po katerem so razdeljene lestvice pri večini dandanes rabljenih toplomerov, je bil pa rodом Šved. Zanj je veljalo kot ničla vrelišče vode in ledišče je označil s sto stopinjami, in je računal od vrelišča navzdol k ledišču, in ne obratno od ledišča k vrelišču kakor prejšnja dva. — Toplo-mer, ki ga poznamo in uporabljamo dandanes, pa označuje ledišče z ničlo, vrelišče pa s sto stopinjami in je iznajdba in uredba Šveda Strömerja, ki je bil obenem s Celzijem član švedske Akademije znanosti. Imenovanje današnje lestvice po Celziju in popolna pozaba Strömerja je spet zgodovinska zmota, kakor jih je pri iznajdbah zelo mnogo. Izna-jdbe se često imenujejo po ljudeh, ki so jih razširili ali pa izpopolnili, a oni ljudje, ki so jih pravzaprav iznašli, ki so jim torej dali duha in jedro, so pa povsem pozabljeni kakor da bi jih sploh ne bilo. —st—

IVAN CANKAR.

11. dec. t. l. je minilo 15 let, ko je legel v grob pisatelj Ivan Cankar. Pisca »ponižanih in razžaljenih« je spremila vsa Slovenija na njegovi zadnji poti. Na pokopališču pri Sv. Križu v Ljubljani počiva tvorec moderne slovenske proze; bojevnik za pravico in resnico; zagovornik nesebičnosti in iskrenega rodoljubja; pristaš in tovariš popotnikov trpinov; preganjavec laži, surovosti in neznačajnosti ter največji poveljevalec ljubezni do matere. Poslednje njegovo delo »Podobe iz sanj« prikazuje v simboličnih slikah vse nečloveške grozote svetovne vojne. Privid v teh podobah je — večni mir.

Ko smo nosili v prazničnih srcih in v vzbujenih dušah svobodo v zedinjeni Jugoslaviji, se je Cankar poslovil od nas. Danes, ko ga ni več med nami, ga še dobro poznamo in vemo, da je bil eden izmed največjih Jugoslovancev: neustrašen borec — trpin. Njegova dela pozna danes vsa Evropa; zakaj prevedena so že v vse jezike. —

Ob Noblovem jubileju mislimo na to: Ko bi Ivan Cankar še živel, bi po vsej pravici lahko postal Nobelov lavreat.

Cankarjev spomenik na Vrhniki.

„Kljub vsem naukom, opominom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolcevanju je vse moje življenje služilo najvišji ideji — resnici!“ C a n k a r.

LUTKOVNI ODER.

Kakor sploh za vse, kar hočemo kolikor mogoče natančno napraviti, tako je tudi za lutkovni oder potreben točen načrt, ki je prirejen za prostor, kamor naj tak oder postavimo. Za sobno lutkovno gledališče je prav prikladen prostor med vrati dveh sob, ki ju uporabimo eno za gledavce, drugo pa za igravce. Igravcev ne sme gledavec videti, sicer ni igra zanimiva. Če imamo dovolj zastorov, pregrinjal, preprog, plaht itd., nam je lahko postaviti oder tudi na prostem; v sobi pa nam to delo prihrani sobna stena, kajti prostor med vrati je zadosti velik za oder, kjer nastopajo lutke.

Vse odersko ogrodje razdelimo v pročelje, oder, kjer nastopajo lutke, ter naslonjalo za igravce.

Pročelje se ravna po velikosti lutk in pa širini medvratnega prostora. Sobna vrata so navadno do 1 m široka, kar popolnoma zadošča za dolžino oderske odprtine.

Višina odprtine meri navadno polovico dolžine, torej do 55 cm, kar zadošča za velikost lutk, ki so do 30 cm visoke. Ta pravokotnik primerno okrasimo s pročeljem, ki naj bo kar najokusneje poslikano. To poslikamo pri slikanju kulis, o čemer se bomo še posebej pomenili. Pročelje naj bo sestavljeno iz 4 delov, namreč iz zgornje in spodnje prečke, ki se opirata na vratna podboja, ter obeh stranskih delov, ki zakrivata vratni okvir. Za to rabimo 1—1.5 cm debele deske starih zabojev, dobra je tudi debelejša lepenka, ki jo opremo na tanjše letvice, sicer se nam pri slikanju kaj rada viha in grbanči. Na vrhnjem robu zgornje prečke pričvrstimo na notranji strani tanjšo desko, ki nam služi za polico ter pult za besedilo igre.

Oder, kjer nastopajo lutke, je prav navadna lesena plošča, dolga vsaj 1.50 m, široka pa od pročelja navznotraj 60 cm. Na sprednji strani sta iz deske izrezana vogala za pravokotnik podbojevega prereza. To ploščo sestavimo iz dveh po 30 cm širokih desk, ki ju pribijemo na opornih mestih naslonjala na močnejši prečni letvi.

Naslonjalo sestavljata dve pokončni primerno debeli (5×3) letvi, na katerih je pričvrščena 2 m dolga prečka. Višina pokončnih letvi se ravna in meri od sobnih tal, do višine odra in od tu do igravčevega komolca; torej približno 50+70 cm. Če je oder postavljen višje od tal, je tudi naslonjalo primerno višje. Spodnja dela navpičnih ali opornih letev parkrat ovijemo z žico, v sredino prereza pa zabijemo močan žebelj, tako, da gleda 2 cm iz lesa in mu odpilimo glavo. Konici žebeljev tičita v primernih luknjicah v sobnih tleh. Da naslonjalo ne spodrsne, ga s primernim okovom ali vijakom oprem še na odersko desko.

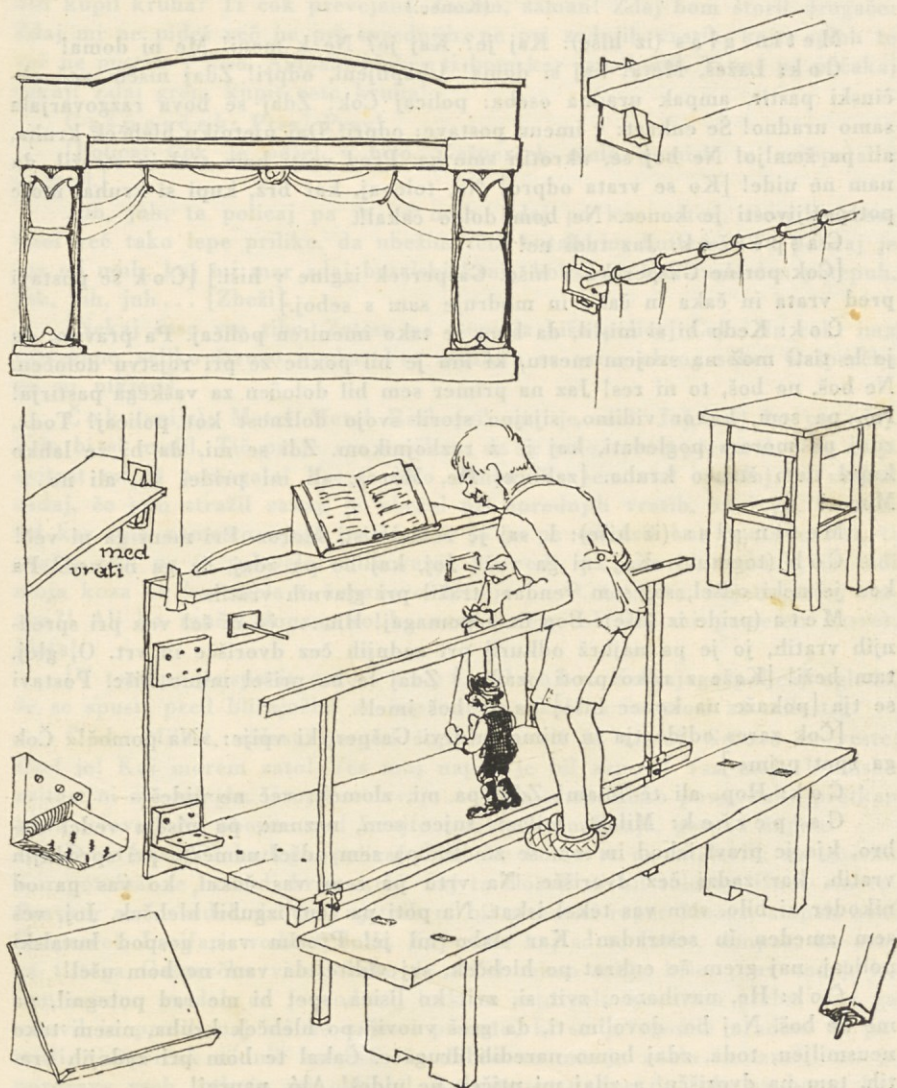
Za naslonjalo postavimo navadno klop, ali položimo čez dve stolici močnejšo desko, ki je igravcem za stojšče, po kateri se tem lažje kretajo, čim bolj je široka.

Nad odersko odprtino naj bo pritrjena okrogla palica, na katero obesimo zastor.

Vse oderske sestavne dele pritrdimo skupaj na zadnji strani z vijaki na manjše plošče iz trdega lesa. Pročelje pričvrstimo na odersko ploščo na pravokotno zbiti plošči. Vijaki naj bodo močni, toda kratki, da ne preluknjajo pročelne strani.

Kako pa naj pritrdimo oder med vratna podboja, da ju ne poškodujemo?

Konce vseh oderskih delov, ki se opirajo v podboja, obijemo s primernimi kosi močne lepenke. Vse lesene dele, ki pridejo med vrata, merimo in režemo vsaj za 1 cm krajše, kakor je medvratna širina. Naredimo si nekaj ploskih zagozd, ki jih vtaknemo med lepenko in les, nato pa zabijemo od spredaj

navzgor ob podboja. Tako popolnoma brez skrbi postavimo oder med vrata, ki bo dovolj trden, ne da bi zabijali vanje žeblje. Paziti pa je treba, da je barva na vratih kar se da suha, sicer je nevarnost, da se prime lepenka. In potem bi najbrže zrasle mami tako dolge roke, da bi še mene zgrabile za ušesa.

Ko imamo oder končno postavljen in med vrati pritrjen, zakrijemo s primernim zastorom vrata pod oderskim pročeljem in nad njim, da vidi gledavec pred seboj resnični lutkovni teater in da se počuti kakor v pravem gledališču.

RAZBOJNIK MOROZ.

Lutkovna burka v enem dejanju.

(Motiv iz Milčinskega: Tolovaj Mataj.)

(Konec.)

Metin glas (iz hiše): Kaj je? Kaj je? Ne k meni! Me ni doma!

Čok: Lažeš, Meta! Saj si doma! Uhapnjeni, odpri! Zdaj nisem več občinski pastir, ampak uradna oseba: policaj Čok! Zdaj se bova razgovarjala samo uradno! Še enkrat: v imenu postave: odpri! Daj ujetniku hlebček kruha, ali pa žemljo! Ne boj se, ukrotili smo ga. Pred vrati bom stal in stražil, da nam ne uide! [Ko se vrata odpro] No, tolovaj, kar brž, kupi si kruha, moje potrepljivosti je konec. Ne bom dolgo čakal!

Gašperček: Jaz tudi ne!

[Čok porine Gašperčka v hišo. Gašperček izgine v hiši.] [Čok se postavi pred vrata in čaka in čaka in modruje sam s seboj.]

Čok: Kedo bi si mislil, da bom še tako imeniten policaj. Pa pravijo, da je le tisti mož na svojem mestu, ki mu je bil poklic že pri rojstvu določen. Ne boš, ne boš, to ni res! Jaz na primer sem bil določen za vaškega pastirja! No, pa sem, kakor vidimo, sijajno storil svojo dolžnost kot policaj! Toda, zdaj pa moram pogledati, kaj je z razbojnikom. Zdi se mi, da bi že lahko kupil tisto štruco kruha. [zakliče] He, Moroz, ali mi prideš že, ali ne... Moroz!

Metin glas (iz hiše): I, saj je že šel tisti Moroz. Pri meni ga ni več!

Čok (togotno): Kaj, ni ga več? Joj, kaj bo pa zdaj, če ga ni več? Pa kod je neki odšel, saj sem vendar stražil pri glavnih vratih.

Meta (pride iz hiše): Bog nam pomagaj! Hm... če ni šel ven pri sprednjih vratih, jo je pa najbrž odkuril pri zadnjih čez dvorišče in vrt. O, glej, tam beži! [Kaže z roko proti ozadju.] Zdaj le bo prišel mimo hiše. Postavi se tja [pokaže na konec hiše] pa ga boš imel!

[Čok zares odide tja in mimo pridrvi Gašper, ki vpije: »Na pomoč!« Čok ga spet prime.]

Čok: Hop, ali te imam! Zdaj pa mi, zlomek, več ne uideš!

Gašperček: Milost, milost, tujec sem, neznan, pa nisem vedel dobro, kje je pravi izhod in sem se zmotil, pa sem odšel namesto pri sprednjih vratih, kar zadaj čez dvorišče. Na vrtu pa sem vas čakal, ko vas pa od nikoder ni bilo, sem vas tekel iskat. Na poti pa sem izgubil hlebček. Joj, ves sem zmeden in sestradan! Kar slabo mi je! Prosim vas, gospod butalski policaj, naj grem še enkrat po hlebček, saj vidite, da vam ne bom ušel!

Čok: He, navihanec, zvit si, zvit ko lisica, spet bi me rad potegnil, pa me ne boš. Naj bo, dovolim ti, da greš vnovič po hlebček kruha, nisem tako neusmiljen, toda, zdaj bomo naredili drugače. Čakal te bom pri zadnjih vratih, tam na dvorišču, a zdaj mi ptiček ne uideš! Aló, naprej!

[Spet vstopita v hišo. Nekaj časa vse tiho. Kmalu pa Gašperček s sam priteče skozi vrata.]

Gašperček: Ta policaj pa je res neumen! Zdaj pa kar oprezno! On čaka tam na dvorišču, pravi Jaka! Dobro sem se izpodlasil! Pogum!

[Počasi in tiho stopica ob zidu hiše proti ozadju. Tedaj pa prihiti policaj ves prestrašen iz hiše. Ko ga zagleda, se Gašperček čisto mirno — ustavi.]

Čok: Glej ga, zlobneža, spet si jo odkuril!

Gašperček: O, to pot pa ne. Motite se, gospod! Hlebček za hlebčkom

sem zbiral, a noben mi ni bil dovolj težak. Pa sem si mislil: kar vas pokličem, pa mi ga izberete vi. In zdaj vas ponižno čakam, gospod policaj!

Čok: Ne boš, navihaneč, si vendarle preneumen! Spet si mi hotel uiti. Ampak jaz ti pokažem, da boš vedel, kaj je butalski policaj. Tak spet še nisi kupil kruha? Ti čok prevejani. Zaman, zaman! Zdaj bom storil drugače: Zdaj mi ne uideš več ne pri sprednjih, ne pri zadnjih vratih, kajti sploh te več ne pustim v hišo. Ampak, hlebec ti bom kar sam kupil. Ti me pa počakaj tukaj! Zdaj grem kupit zate kruha!

Gašperček: Prav! Prav!

[Policaj Čok je odšel v hišo. Gašperček malo pomisli in zacepeta z nogami.]

Juh, juh, ta policaj pa je od muh. Zdaj pa kar odtod, sicer ne bom imel več tako lepe prilike, da ubežim tem butalskim buticam. Ta policaj je res od muh, kaj mi mar zdaj butalski kruh, boljše je biti svoboden potepuh, juh, juh, juh... [Zbeži].

[Nekaj časa vse tiho. Zatem pa stopi iz hiše policaj Čok. Na roki ima privezano veliko štruco kruha. Ves nemiren se ozira okrog sebe. Gašperčka pa ni nikjer.]

Čok (vpije): Meta! Meta! Razbojnik mi je ušel. Joj, kaj bo pa zdaj. Kdo bi si mislil. Tič pa je res navihan, da je celo mene prevaral. Vsa moja zvitost mi ni pomagala! Vse je bilo zaman: Če sem stal spredaj, je utekel zadaj, če sem stražil zadaj, je ubežal pri sprednjih vratih, zdaj pa, ko sem šel kar sam namesto njega po štruco, jo je pa odkuril kot podlasica. O, ti vražja reč: pa je splavalo odlikovanje po vodi, pa sem ob travnik, in tudi moja koza ne bo smela v županovo deteljo... O, ti Meta, kaj naj zdaj storim?! Ali bo renčal župan, ko bo zvedel resnico! Daj mi pameten nasvet, Meta!

[V tem pa prispe iz ozadja župan Danbo. Komaj ga policaj ugleda, že se spusti pred bližajočim se županom na kolena in prosi za milost.]

Čok: Milost, milost, gospod župan. O, ali že veste? Gotovo že veste. Ušel je! Kaj morem zato! Ves moj napor je bil zaman! Vsa moja butalska zvitost ni nič zalegla. Grozen tolovaj... Meta sama lahko pove, kako pretkan je ta tolovaj! Ne obesite me! Imejte z menoj usmiljenje, gospod župan!

Danbo: Nič hudega, policaj Čok! Ne bomo te ne obglavili, ne obesili. Kar potolaži se in bodi brez skrbi. Saj ta človek ni bil tolovaj. Huda zmota! Pravkar sem zvedel, da tvoj ujetnik ni bil glasoviti ropar Moroz, ampak neki Gašperček Larifari, voditelj lutk. Kaj vem, kaj so to lutke. Ampak, ko sem ga tistega Gašperčka videl, kako je tekel mimo moje hiše, prav tedaj, ko sem uradno zvedel, da je voditelj lutk in zato zelo imenitna oseba, sem ga ustavil in prosil, naj mi ne zameri pomoto, ki se je zgodila uradno. In pomisli, Gašperček ni nič zameril, še dobro se mu je zdelo in izročil mi je pozdrave vseh lutk in mi obljubil, da ostane tu dva dni, da ga bomo kot imenitnega gosta gosposko pogostili. Pristavil je, da bi bila mi dva, jaz župan in ti policaj izvrstni lutki, kot jih že dolgo ni videl. No, ali nisi počaščen, kot tudi jaz, ker se je tako lepo izrazil o nama. In, on je še bolj imeniten gospod kakor kak navadni dostojanstvenik!

Čok: Tako? In pravite, da je dejal, da sem prav dober za lutko?

Danbo: Da, tako je dejal. In res, se mi zdi, da bi midva ne bila napačna za tako visoko odlikovanje.

Meta: Toda, kje je pravi razbojnik Moroz?

D a n b o: Ga sploh ni! Vidiš: Moroza sploh ni! Uradna pomota. No, zdaj je vse urejeno in vas je rešena. Dobro smo se odrezali. Poleg tega pa smo si pridobili naklonjenost tako imenitnega gosta, kot je gospod Gašperček Lari-fari. Sicer pa: glejte tam prihaja. Živijo, Gašperček!

M e t a - Č o k: Živijo Gašperček.

[Gašperček se približa in vsi trije ga obstopijo. In sproščeni in vzrado-ščeni zapoje. Najprvo Gašper sam.]

G a š p e r č e k (poje): Tako se srečno je skončala ta igra, prej precej nerodna, o, da bi vsakokrat neugodna usoda v srečo nas speljala. Pa mi smo lutke, vse bridkosti preminejo v veselem koncu: na mizi zbrane vse slad-kosti, klobase z zeljem v polnem loncu...

D a n b o (poje): Da, mi smo lutke! To priznanje sprejel sem kot posebno hvalo. To mojega veselja dan je, praznovati bi ga kazalo!

Č o k (poje): In tudi jaz sem lutka dična!

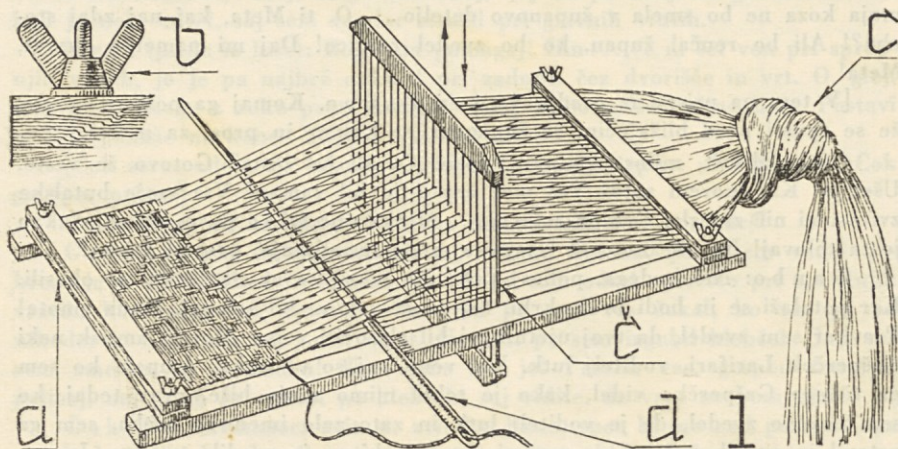
M e t a (poje): In jaz še tudi sem ženska lična!

G a š p e r č e k (poje): A, zdaj pa na gostijo tečno. Vsem skupaj kličem. Gašper: Srečno!

D r a g o H u m e k :

TKANJE Z MENJALOM.

V doslej popisanim ročnem tkanju je bilo treba votek vpeljevati med osnutek s pomočjo dolge lesene ali kovinske igle. Tako delo je pa zelo za-mudno. Tudi zabijanje votka je otežkočeno.

Veliko olahkočenje nam nudi pri tkanju volnenih ali platnenih tkanin enostavna priprava, ki si jo lahko preskrbite s prav malimi izdatki ali pa celo zastonj v šolski delavnici.

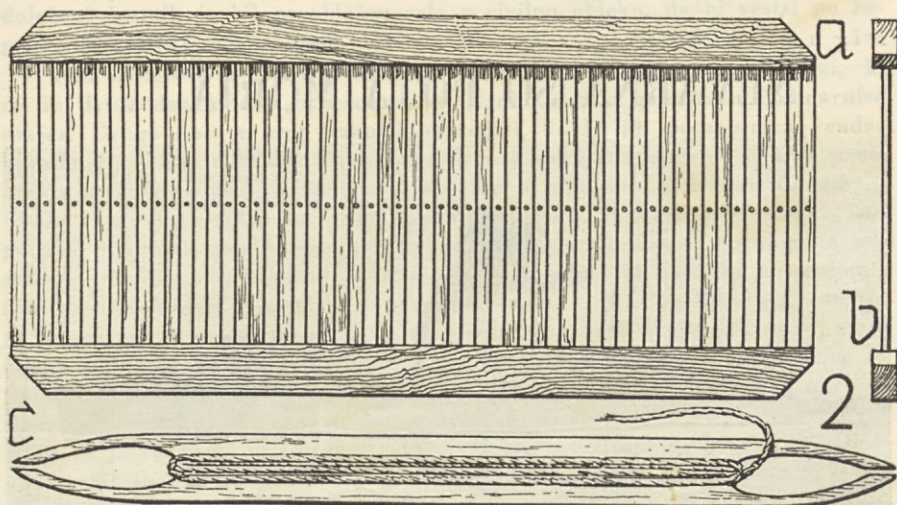
Osnovo za naše statve tvori pravokoten okvir poljubne velikosti. Ker lahko po več ozkih stkanih polj sešijemo v široko polje, se ne bomo lotili preširoke tkanine. Zato zadostuje, da je napominani okvir n. pr. 40 cm širok in dvakrat tako dolg. Povrhu obeh vprečnih skončnih letev (sl. 1 a) je polo-žena še po ena taka letva in privita ob koncih z vijakom (b), ki ga lahko z roko privijemo in odvijemo. Na znotranji strani prevlečemo letvi s tankim usnjem ali trdo tkanino, da bolje primeta vmes položene niti osnutka.

V tako pripravljen okvir vškrnemo na levi strani med obe letvi toliko niti osnutka, kolikor jih želimo imeti. Njih oddaljenost se ravna po gostoti tkanine, ki jo hočemo stkati. Dolžina osnutka je poljubna. Namesto da bi tako razvrstili vse osnutkove niti, vškrnemo med levi letvi trak goste tkanine, pa opremimo vsako osnutkovo nit na koncu z vozlom in jo s šivanko vpeljemo v vškrnjeni trak. Vse osnutkove niti strnemo na drugem koncu v povese (c), da se ne zmešajo. Predno pa jih zvežemo, moramo opraviti še važen posel.

Vsaka osnutkova nit mora biti namreč vtaknjena skozi menjalo (č). To je priprava iz tankega lesa ali tudi iz trde lepenke, ta se pa kmalu pokvari. Menjalo ima poljubno število šibic, ki so toliko tesno druga ob drugi, da lahko prepeljemo skozi špranjico osnutkovo nit. Vsaka šibica ima v sredi luknjico, ki je prav tako namenjena za prepeljavo niti. Vpeljavanje osnutkovih niti izvedemo na sledeči način:

Prvo nit pritrdimo med prečki ali na trak ob levih skončnih letvah, pa ga nato prepeljemo skozi prvo luknjico na levi strani menjala. Nit vpeljemo nato med odškrnjenima letvama na desni strani okvirja in jo položimo prosto na mizo. Drugo nit takisto pritrdimo poleg prve med letvama na levi strani okvirja, pa jo sedaj prepeljemo skozi prvo špranjo med šibicima na levi strani menjala. Tako napravimo z vsemi nitmi osnutka. Vsaka druga nit mora biti vpeljana skozi luknjice, vmesne niti pa skozi špranje v menjalu.

Končno priškrnemo lepo naravnane niti osnutka na levi in na desni strani okvirja tako, da tvorijo ravno ploskev. Kolikor ostane na desni strani

osnutka preko dolžine okvirja, povijemo njega niti v povese, kakor sem gori omenil.

Če primemo sedaj menjalo nad osnutkom in ga potegnemo kvišku, vidimo, da se dvigne z njih vsaka druga nit, ostale pa ostanejo na prejšnjem mestu. Med nastalo zev lahko sedaj vpeljemo z leseno šivanko votek (d). Samo ob sebi je umljivo, da lahko v nadaljnjem delu potisnemo menjalo navzdol in s tem napravimo zev za novo nit votka. S takim menjanjem osnutkovih niti se izognemo dolgočasnemu pretikanju votka po načinu šivanja.

Votek je treba vselej zabiti ali stisniti posamenze niti, da je tkanina primerno gosta. Tudi moramo paziti, da ostane nastajajoča tkanina lepo

enako široka. Za zbijanje votka uporabimo ravnilo podobno letvico, ki je ob enem robu vzdolž topo priostrena. Da ostane tkanina enako široka, pa vpremo od levega do desnega robu tkanine natezko, ki sem jo opisal v 6. številki lanskih »Razorov«.

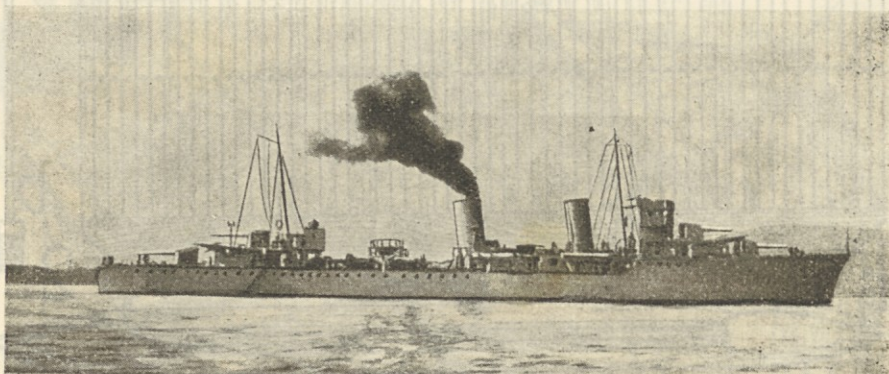
Vsekakor je pri tej napravi najvažnejši del prej omenjeno menjalo. To napravimo najbolj enostavno tako, da z gosto žago zarežemo vzdolžne špranje v gost in gladek les. Za ta namen bodi deščica prilično 3 do 4 mm debela. Posamezne špranje moramo izgladiti s steklastim papirjem, da niti lahko drsijo navzgor in navzdol. V vsako nastalo šibico izvrtamo v sredi luknjico s tankim trirobnim šilom, ki sem ga tudi že omenil lani. Na zgornjem robu prilepimo preko prostih šibic ozek obrobek, da je priprava bolj trdna.

Spreten rokodellec bi napravil menjalo tudi tako, da bi izdelal primerno število šibic, jih navrtal in sestavil v skupen okvir (sl. 2. a, b). To je pa že nekoliko umetno delo. In še nekaj! Doslej smo votek vpeljevali s posebno šivanko, ki pa moremo imeti v njej le razmeroma kratko nit. Vedno vezanje niti pa ostavi v tkanini neljube vozle. Zato si napravimo prav preprosto vretence (c), in navijemo nanj zelo dolgo nit votka. Slično vretence uporabljamo tudi pri mreženju, ki ga gotovo poznate.

Sedaj bi moral povedati še kaj o barvah v tkanini, ki si jo hočemo stkati, a o tem razmišljajte malo sami. Umevno je, da lahko že osnutek sestavimo v različnih barvah. Prav tako pa menjamo barvo tudi v votku. Posebno prijetno je tkanje z raznobarvno volno.

Pirnat Viktor:

NEVARNA SO POTA MORJA . . .

Vse se oborožuje s podmornicami, da bi ne bilo spet tako bridkega razočaranja, kot so ga doživele leta 1914. pomorske sile mogočne Antante. Vsi njeni pomorski velikani, vsi dreadnaughti in vsa izvežbanost, vse ni nič zaleglo proti skrivnostnemu orožju Nemcev, proti mali podmornici. Kot blisk se je prikazala in spet izginila; na morski gladini pa je ostalo razdejanje, tonili so brodovi in ljudje.

Najbolj čudna usoda je doletela podmornico U 31. Popolnoma nepoškodovano in popolnoma zaprto jo je naplavilo morje na angleško obalo. Vsa posadka v njej je bila mrtva, nihče ranjen, in za večno bo ostalo tajno, kako je prišlo do nesreče.

So pa imeli Nemci podmornice, ki so bile ves čas v vojni in so jo tudi preživele. Taka je n. pr. U 4. Že 22. septembra 1914. leta je potopila tri angleške križarke. Tri v enem dnevu. Kasneje še eno. Po prevratu so jo dobili Angleži.

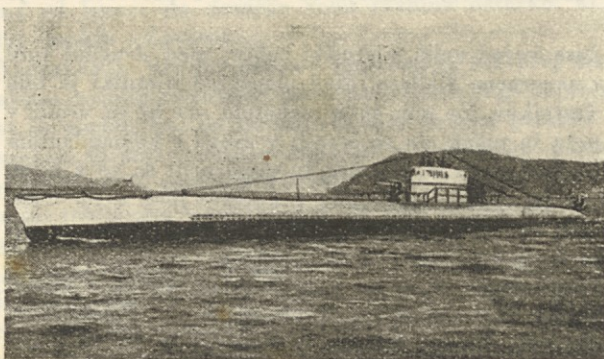
Angleži so imeli za časa vojne velik ujetniški tabor, med drugimi tudi v bližini mesta Denbigh v severnem Wallesu. Med nemškimi ujetniki je bilo tudi nekaj podmorniških častnikov. In tem se je zahotelo, da bi se vrnili v domovino. Znali so najti pota in način, da so stopili v zvezo s komandantom podmornične flotile v Wilhelmshafenu v Nemčiji. In dogovorili so se z njim, da jih pride rešit nemška podmornica. To je bilo v avgustu leta 1915. Ujetniški tabor je bil dobrih 60 km oddaljen od vzhodne obale Irskega morja. Trije oficirji so imeli srečo, da so prišli neopaženi iz tabora. Prepilili so mreže na oknu in črez noč so dosegli obalo in se na dogovorjenem mestu v bližini svetilnika Great Ormes Head-a skrivali in čakali na odrešenje. Podmornica je v resnici prišla ponje. Še celo dve sta bili za to določeni in sta se dogovorjenega dne tudi našli v Irskem morju, se pa takoj razšli, ker sta smatrali, da bo uspelo podjetje le, če bo čim manj oprava z njim. In tako je podmornica U 27 izginila spet v valovih in odšla po novih uničevalnih poslih v Atlantski ocean, dočim je druga podmornica U 38 dva dni čakala na begunce. Podnevi je ležala na morskem dnu, ki tam ni globoko, ponoči pa se je še pod sto metrov približala obali. Osvetljevala je obalo celo z reflektorjeni, čakala s pripravljenim čolnom, da ga na znak takoj spusti v morje in v to določeni častnik je bil preoblečen celo v civilno obleko, da bi veslal po begunce. O njih pa ni bilo sledu.

Isto so mislili v grmovju ob obali ždeči trije pobegli vojni ujetniki, ki so že drugi dan zaman oprezovali po gladki morski površini. Podmornice nikjer. Drugo noč so celo zakurili ob obali, da bi jih podmornica vendar opazila, če je kje v bližini. In je bila. Komaj nekaj sto metrov od njih proč. Smola in nesreča pa je obstojala v tem, da je zakrivalo pobeglim častnikom visoko skalovje razgled na desno proti svetilniku, in nasprotno, da je isto pečevje zakrivalo pogled podmornici v smer, kjer so čakali begunci na odrešenje. Podmornica tako ni opazila njihovega ognja in častniki ne podmorničnega reflektorja. Vse podjetje je splavalo po vodi. Poveljnik podmornice je odredil povratek v domačo luko v prepričanju, da so begunce že prej zasabili in jim pobeg preprečili. Častniki pa so bili prepričani, da podmornice ni ponje, pa so se vdali v svojo usodo in naslednjega dne so se predali obrežni straži, ki jih je odvedla spet v vojni ujetniški tabor. Šele nekaj let po svetovni vojni se je razjasnil ta slučaj, ki dovolj jasno osvetljuje predrznost nemških podmornic in vsestransko njih uporabo.

Tudi nasprotniki niso mirovali in vsa morja sveta so bila v nevarnosti radi podmornic, vsi vhodi v pristanišča, vsi prelivi in zalivi.

Naš Jadran, tedaj pod avstrijsko-nemško komando, so zavezniki zaprli z ogromno mrežo preko celega Otrantskega preliva. Od Santa Maria di Leuca do otoka Fano, torej od Italije do Albanije, se je raztezala ona silna mreža, ki je bila natrpana z minami na eksplozijo. Izhod iz Jadrana je bil s tem avstro-nemškim ladjam onemogočen. Mreža je bila položena deset metrov pod gladino in je segala 60 m globoko. Kljub temu so antantne podmornice prihajale pred naša pristanišča, saj so nekolikokrat napravile silen strah v Pulju, bivšem vojnem pristanišču propadle monarhije, avstrijske in nemške podmornice pa so uhajale iz Jadrana. Pa so se zavezniki na svoji 11. konfe-

renci 22. avgusta 1918. leta dogovorili, da podaljšajo podmornične mreže do sto metrov globoko. Prevrat jim je to delo prihranil.

Podmornica „SMELI“.

Pa čujmo Francoza Paula Chacka, ki opisuje pot nemške podmornice iz Jadrana v Sredozemsko morje.

— Mislite si, da ste na nemški podmornici, ki se je baš odpravila iz Kotora. V njej je hraně za pet tednov, polna je bencina, polna ubojnih torpedov in dovolj oskrbljena z granatami za svoj mali top. Skriti se mora nekje med Malto in Marsel-

jem, morda v egiptskih vodah ali pred Alžirom ali celo v samem Egejskem morju, kjer se neprestano vrste francoski transporti v Solun. Samo če se ji bo posrečilo ponoči neopaženo priti preko mreže v Otrantskem prelivu!

Sonce se dviga nad Lovčenom, tišina vlada na morju. Podmornica sledi brazdi torpedovk, ki so pred njo. Prešli so vse tri prehode in že so pred izhodom, ki ga čuvajo težke baterije na rtiču Oštreu. Pred njimi se odpira Jadransko morje, rožnato in lepo, brez vsake gube, brez vsakega dima, čisto kot najjasnejše nebo. Prekrasen dan bo, pot idealna.

»Na svoja mesta... Podmornico potopi!«

Ukaz je izvršen, kot bi trenil z očesom — podmornica se polagoma potaplja.

Na gladki površini ni opaziti niti najmanjšega predmeta niti slamice. Nihče ne vidi ničesar, vsakdo pa ve, da ždi tu desno in levo pod gladino ravno tako požrešna riba, kot je ona sama, čakaje na svoj grizljaj. Štiri leta že preže tod angleške, francoske in italijanske podmornice.

Trideset metrov pod gladino hiti nemška podmornica na odprto morje. Le daleč od albanske obale, od ameriških min!

Toplo je! Umerjeno in rahlo nabijanje električnega motorja uspava moža za možem. Bde le straže pri krmilu. Dežurni častnik sedi in se tupatam ozre na kompas. Notranjščina podmornice kar blesti od svetlobe, ki se odbija od izgladenih kovin: cevi, električnih kablov itd.

Vozijo polagoma... komaj štiri milje na uro. Treba nekaj ur vzdržati tako, potem pa bodo s periskopom oprezno preiskali obzorje in šele nato, če bo mogoče, bodo izplovili na površino, pa četudi le za kratek hip, da ulove spet malo zraka. Če se pojavi nevarnost, bodo v trenutku spet pod vodo. Ventilatorji buče in srkajo sveži zrak. Živci so napeti do skrajnosti. Vsak plavajoči predmet je podoben periskopu, vsaka sled po gladini torpedu. Tako mine dan v stalnem razburjenju. Šest ura zvečer. Še se vidi.

»Ha, kaj je to?« Tam na jugu sledovi dima. Z daljnogledom se jasno ločijo sledovi dima v enakomernih presledkih. Gotovo so rušilci. Jarboli se že razločijo. Po tem idealno mirnem zraku se nagiba dim proti zapadu: rušilci plovejo torej proti vzhodu, najbrž v Valono.

(Konec prihodnjč.)

TRENIRANI TJULNJI.

72letni trener C. F. Adams pripoveduje v The Saturday Evenig Post sledeče:

Lahko mi verjamete, da ni nobene živali laže trenirati kot tjulnje. Te živali se mi zdé ko popolnoma razumna bitja, samo zmožnost govora jim manjka. Za opicami so po svojih lastnostih človeku gotovo najbližje. Tjulnji so clowni (reci: klauni) morja in so silno dobrodušne živali. Strašno radi se igrajo. Videl sem jih nekoč na obali igrati neko skupinsko igro, ki so si jo sami izmislili in ki bi je druge živali niti po treningu ne zmoгле. To je bilo, ko so se dobro nasitili in so se hoteli malo pozabavati, predno so šli počivat na suho. Osem tjulnjev je tvorilo osmerkotnik, deveti pa je bil v sredini. Srednji je vrgel ribo enemu izmed tovarišev v obodu, ta jo vrže bliskoma drugemu itd. Riba frči od tjulnja do tjulnja z naglico, da jo komaj zasleduješ. Poslužujejo se tudi trikov: tjulnenj dostikrat pogleda ali zamahne v to smer, ribo pa vrže čisto kam drugam; pri igri menjavajo tudi svoja mesta.

To igro sem večkrat videl v severnem Pacifiku. Domislil sem se, da bi bilo gotovo jako umestno, da bi človek nekaj teh ljubkih živali ujel, jih nastanil doma v kakšnem jezeru ali bazenu, da bi jih ljudje lahko gledali in se radovali. Napotila se nas je večja skupina z ladjo in veliko mrežo na lov. Opazili smo tropo tjulnjev na majhnem otoku blizu obale, kjer so mirno počivali. Potihoma smo razpeli mrežo v vodi ob obali; na zgornjem robu mreže so bili pritrjeni kosi lesa, ki so držali mrežo pokonci, spodnji rob mreže pa je bil obtežen s svincem in je segal do dna. Nato smo

Kapitan Adams
nastopa z morškimi Levi v Baltimore-gledališču.

zagnali vrišč in takó splašili živali; zagnale so se v vodo in seveda v našo mrežo. Mi pa — nerodni začetniki — nismo dovolj hitro dvignili mreže in tako so nam razven sedmih utonili vsi tjulnji. Da, utonili! Tjulenj namreč zdrži pod vodo le kvečjemu 20 minut. A tega mi takrat še nismo vedeli.

Tjulnje smo srečno spravili v Newyork, a tam bi skoro prišli še ob teh sedem. Kakor da bi se domenili med sabo, so vsi začeli z gladovno stavko. Sedem tednov se niso dotaknili ničesar. Niti slaniki in makrele — njihova slaščica — jih niso mogle premotiti. Smrti jih je očuvala debela plast masti pod kožo; a to so že skoro izčrpali. Končno so si vendar premislili. Normalno požré tjulenj dnevno 6—10 kg rib; prvi čas po postu so požrli dvakrat toliko.

Pred mano ni nihče treniral tjulnjev, in tako sem se moral zanesti le na lastno iznajdljivost. Boječi tjulnji niso bili, ampak dotakniti se jih pa vendar nisem smel; a to se mi je zdelo za trening neobhodno potrebno. Z

mučenjem nikakor nisem maral trenirati živali; pač pa sem se poslužil zna-
nega reka: Ljubezen gre skozi želodec. Ko sem tjulnju držal ribo tik pred
nosom, sem ga božal z dolgo, tanko palico po hrbtu; tako se je božanje —
sprva neprijetno — navezalo na prijetni občutek jedi in so se tjulnji tako
navadili nanj. Tako sem ves nadaljnji trening navezal na jed: balansiranje,
žongliranje, sviranje na razne instrumente, ploskne s plavutmi itd. Navadili
so se vse to delati na povčlje, kakor da bi razumeli besede. In zdi se mi, da
nazadnje vzljubijo vse te umetnosti radi njih samih. Večkrat jih začno izva-
jati kar sami od sebe; pri predstavah pogosto hočejo nadaljevati z igro preko
odmerjenega časa, tako da jim je treba igrače s silo odvzeti. A. O.

VULKANI NA ALJASKI.

Če kdo kaj sliši o vulkanu, gotovo misli na Vezuv, morda tudi na Etno,
morda celo na Krakatau (pri otoku Java). O teh se namreč mnogo govori
in piše. Skoro pa ne ve kaj o Mount Katmai-u na Aljaski, in vendar je to
največji živi vulkan na zemlji.* Vzrok je pač v tem, da je ta vulkan videlo

doslej še zelo malo ljudi; nekaj je kriva oddaljenost Aljaskе od civiliziranih
krajev, nekaj pa zelo težko pristopna lega tega vulkana in — njegova mla-
dost. Odprl se je še-le 6. junija 1912. Takrat se je z grozovitim treskom
kratkomalo odvdignil oledeneli vrh te gore, iz nje pa bruhnila na dan lava
in preplavila vso okolico. Pok so slišali 1300 km daleč, prah pa je zatemnil
solnce celo nad Saharo. Na srečo so ti kraji skoro čisto neobljudeni, tako da
človeška življenja bržčas niso bila uničena. Pač pa je poginilo velikansko
število živali; uničila jih je deloma lava, še več pa pepel. Seveda je bilo
uničeno tudi vse rastlinstvo. V nekaj urah je vulkan spremenil lepo pokra-
jino, veliko kakor pol Jugoslavije, v mrtvo puščavo.

* V novejšem času so odkrili na Aljaski še večji vulkan kot je Katmai; o tem
pa poročamo pozneje. Ur.

Čujmo, kaj piše o tem vulkanu eden izmed redkih ljudi, ki so ga videli; to je slavní ameriški raziskovalec vulkanov B. R. Hubbard:

Dostop k Mount Katmaui je jako težaven, za življenje nevaren, a čudovit. Preskakovati in broditi moraš potoke s krvavordečo vodo (radi raztopljenega železovega oksida). Vidiš cele reke peska, ki leze v nižavo. Pred tabo se dviga mogočni, z ledom pokriti vulkan, iz katerega se neprestano dviga dim. Nikjer nobenega živega bitja. Končno prilezemo na rob žrela. Pogled, ki se nam je nudit tu, je nepopisen v svoji mogočnosti. Stene v žrelu so blizu 1200 m široke, premer žrela znaša blizu 5 km. Precejšen lonec, kaj? Skalovje, led in sneg se blešče v soncu v vseh mogočih barvah. Iz dna neprestano bruhajo oblaki dima; niso videti večji od cigaretnega dima, a pozneje sem se prepričal, da so to več ko 60 m visoki stebri dima. Dno žrela je zgledalo precej ravno. Nisem se mogel zdržati; sklenil sem, da splezam v žrelo. Ker mojim trem spremljevalcem ni bilo za to, sem šel sam.

Stene so bile jako strme, deloma pokrite z ledom in snegom, zato je bilo spuščanje precej težavno. A s pomočjo cepina sem ga zmagel. Končno stojim na dnu, menda prvi človek! Kako majhen, reven se zdim tu na dnu ogromnega naravnega lonca, sredi bobnenja, stokanja, sikanja dima iz številnih žrel, žveplovega smradu! Sredi dna je precej veliko jezero — iz blata; taleči se led in sneg mu neprestano dovaja vode. A tudi to jezero bruha dim, ki dela na jezeru ogromne, kakor kupola velike mehurje. Stene žrela blešče še lepše kot če jih gledaš od zgoraj. Stojiš kakor v začaranem svetu, ne moreš se nagledati, ne nehaš se čuditi.

Nazaj gor k tovarišem sem se napotil šele, ko je začelo zahajati sonce. Napotili smo se nazaj v dolino k našemu taborišču, a ga nismo dosegli. Dvignil se je veter, ki nas je hotel podreti in nas je prisilil, da smo prenočili tam, kjer smo ravno bili. Zlezli smo v naše spalne vreče. Komaj sem malo zadremal, me zbudi toča kamenja, ki bobna po meni. Pomolim glavo iz vreče, da vidim, kaj je, pa sem jih dobil že po glavi. Razsajal je takšen vihar, da je dvigal in nosil s sabo kamene drobce, vmes debele kakor žoga. Seveda tu ni bilo druge možnosti ko potegniti glavo zopet v vrečo, se pustiti dalje kamenjati in čakati na konec, takšen ali takšen. Ampak reči moram: zanimivo je to čakanje vendarle bilo. Bobneči vihar je razbil škrbine na žrelovem robu

Hubbard pleza v žrelo vulkanu.

kar za piščali; vsaka škrbina je imela drug glas. Bilo je, kakor bi poslušal orgle, ampak stokrat močnejše. Veličastno je bilo, a smo se te godbe vendarle naveličali; trajala ni nič manj ko 36 ur! Vse telo nas je bolelo od dolgotrajnega kamenjanja. In da smo bili že lačni, si tudi lahko predstavljate!

Nadaljevali smo pot navzdol. Naenkrat zopet vihar; k sreči ne tako močan kakor prej, zato pa mrzel ko led. Mraz nam je segal do kosti — v avgustu! A kakor na povelje prestane ta mrzli vihar, in v naslednjem trenutku udari od nasprotne strani vroč vihar, poln pare. Razveselili smo se te spremembe, čeravno se je para takoj zgostila v silen naliv. Ko smo prišli do vznožja, je bila že tema. Naleteli smo na razpoko, iz katere je prihajala tako vroča para, da smo si ob njej skuhalo večerjo. Nato smo si poiskali votlino in legli spat.

V žrelu je jezero.

Drugo jutro, ko smo vstali, se nam je odprl zopet veličasten pogled. Dolina nad 10 km široka in blizu 30 km dolga; popolnoma pusta, rumena, strnjena lava. To je delo Katmaia. Na neštetih mestih puha iz zemlje para. To je »Dolina desetisoč dimov«. Zelo nas je presenetilo, da smo na teh trdih, golih tleh našli že znake novega življenja: nekaj šopov trave in nekaj majhnih jelš. Kako je prišlo to sredi v to puščavo? Uganko smo si kmalu razjasnili: našli smo po dolini raztresenih več majhnih drevesc s koreninicami vred. Siloviti vihar, ki prihaja od Beringovega morja, izruva tam drevesca in jih prinese sem, z zemljo vred, ki lepi na koreninicah; drevesce, ki slučajno pade v zavarovan kraj, raste tu dalje. Enako je seveda s travo. Čez nekaj desetletij bo morda ta opustošena pokrajina zopet lepo zelena.

Pri tem popisu ne smem zamolčati še nekih drugih mojih zvestih spremljevalcev: psov nosilcev. Neverjetno, kako razširjen, vsestransko poraben je pes! Rabijo ga za čuvanje hiše, za lov, za pastirja, za vožnjo, a tu jih rabijo za nošnjo. Aljanski psi so zelo močni in zvesti. Celo pod težo 20 kg so veseli, vztrajni in se ne plašijo nobene strmine. Če pridejo do navpične stene, čakajo doli, mahaje z repom, dokler njihov gospodar ne zleze na vrh in jih na vrvi potegne gor. Pogumni so pa tako, da se brez obotavljanja lotijo tudi grizlija in ga navadno premagajo. Mi smo imeli tri pse s seboj: Sparky-ja in

njegova dva sina. Sparky je bil živ zgled hrabrosti in vztrajnosti, a sina sta bila še malo plašna. In kaj je počel Sparky z njim? To, kar bi storil vsak dober oče: trudil se je, da napravi sinčka pametna in pogumna. Če smo šli preko nevarnih mest, sta se mladeniča večkrat obotavljala; Sparky je šel naprej, da jima pokaže, da ni nevarno, nato pa ju klical. Včasih sta se okorajžila, včasih tudi ne. V takih slučajih je prišel po nju, drgnil z njima smrček, prijazno lajal in šel pred njima ritenski. Tako jih je navadno sam, brez našega sodelovanja, pripravil do »izpolnjevanja dolžnosti«.

(Po The Saturday Evening Post priredil A. O.)

Urejuje: RIKO KORENC.

E S P E R A N T O

7. vaja.

Esperanto estas internacia lingvo!

Preglejte vajo iz 6. lekcije: La ĝardenisto fosas per la fosilo en la ĝardeno. La birdoj flugas per laflugiloj. Mia frato havas akran tranĉilon, la mia estas malakra. Mia patrino gladas per la gladilo. Irun kun mi, se vi povas! Mi irus, se mi povus. La reĝido Marko estis forta homo. Hodiaŭ mi ne fartas bone. Mi amus lin, se li ne estus malbona. Mi volas, ke vi parolu laŭte. Ĉu vi permesas, ke mi rigardu vian libron? Jes, mi permesas. La komercisto disvendis hieraŭ la librojn. Morgaŭ mi veturos per la biciklo. Ne ludu per la tranĉilo; la tranĉilo ne estas ludilo. Mia malgranda frato dormas en la lulilo. La ŝlosisto faras ŝlosilojn. Ĉu vi ŝlosis la pordon?

Stopnjevanje pridevnikov in prislovov: Drugi stopnji dodajam besedico pli (bolj), tretji pa la plej (najbolj): bona - pli bona - la plej bona (dober - boljši - najboljši), granda - pli granda - la plej granda (velik - večji - največji), bone - pli bone - plej bone (dobro - bolje - najbolje). Nasprotno od „pli“ je malpli (manj): Li estas malpli rapida, — On je manj hiter. Mia kafo estas malpli dolĉa. — Kadar primerjam dve stvari, rabim veznik ol (ko, nego, od). Mia amiko estas pli riĉa ol mi. Nia domo estas malpli alta ol la via. La falko flugas pli rapide ol la vento. La neĝo estas pli blanka ol la papero. Včasih rabimo pri primerjavi dveh stvari tudi veznik ju - des (ĉim - tem): Ju pli maljuna, des pli malsaĝa. Ĉim starejši, tem neumnejši. Ju pli ni lernas, des pli ni scias. Ju pli ni ŝparas, des pli ni havos.

V tretji stopnji rabimo kot veznik besedico el (od, iz, izmed, med): Mia amiko estas la plej diligenta el la lernantoj. Mia patrino estas la plej bela el la virinoj. La leono estas la plej forta el la bestoj. Razlikujte: tre - zelo, tro - preveĉ: La akvo estas tre bona. La patrino estas tro bona. Nekateri glagoli so kakor v slovenščini brezosebni, v esperantu torej brez osebnega zaimka: pluvas - deĵuje, neĝas - sneži, fulmas - bliska se, tondras - grmi.

V esperantu imamo vedno le eno nikalnico, tudi ĉe sta v slovenščini dve nikalnici: Hodiaŭ mi estis menie. — Danes nisem bil nikjer. Nenie mi vidas lin. — Nikjer ga ne vidim. Z nekaterimi besedicami pa lahko povdarjamo nikalnico: Li tute ne zorgas pri sia patrino. — On sploh ne skrbi za svojo mater. Mi absolute ne povas trovi mian tranĉilon. — Nikakor ne morem najti svojega moža. Niti - niti, ne - ne izražamo z: nek - nek: Li scias nek skribi nek legi. — On ne zna ne pisati ne ĉititi. Mi ne vidis nek lin nek ŝin. — Nisem videl niti njega niti njo. — Niti izražamo: eĉ ne: Eĉ hodiaŭ ni ne laboras. — Niti danes ne dela. — Eĉ hieraŭ li ne estis hejme. — Niti vĉeraĵ ni bil doma. — Besdica eĉ pomeni samo: Eĉ li estas malsana. Eĉ la suno havas makulojn.

Prestavite naslednje stavke: Včeraj se je bliskalo in grmelo. On je najmarljivejši od mojih prijateljev. Sneg je bolj bel kakor mleko. Jeseni često dežuje. Mati ljubi svojega najmlajšega otroka bolj kakor starejšega. Čim starejši, tem marljivejši. Ne čitam, ne pišem. Niti on ni prišel. Jelen teče najhitreje izmed živali. On mi ni niti odgovoril. Čim mlajši je človek, tem več se mora učiti. Nikakor ga ne razumem. Moja sestra sploh ne more delati, bolna je.

V O R T A R O.

kafo — kava	pluvi — deževati	nek - nek — niti, niti, ne-ne
dolča — sladek	fulmi — bliskati se	eč ne — niti
ol - ko — nego - od	negi — snežiti	hejme — doma
riča — bogat	tondri — grmeti	eč — samo
vento — veter	nenie — nikjer	suno — solnce
papero — papir	zorgi — skrbeti	makulo — madež
nečo — snež	tute ne — sploh ne	cervo — jelen
saša — pameten	absolute ne — nikakor ne	kompreni — razumeti.
scii — znati	trovi — najti	
špari — varčevati	povi — moči	

Dažrigo sekvos.

D R O B I Ž

NAŠA LAHKA ATLETIKA.

V nastopnem podajamo pregled poslednjih rekordov naših lahkih atletov v posameznih delih Jugoslavije. V oklepajih so razvidni svetovni rekordi dotičnih panog, da lahko primerjamo, v koliko še zaostaja naš zadevni uspeh za svetovnim prvaštvom:

- 100 m tek, Božo Jamnicki, Hašk 1932: 10.9 sek. (Telan USA: 10.2 sek.)
- 200 m tek, Božo Jamnicki, Hašk 1932: 22.4 sek. (Metcalf USA: 20.3 sek.)
- 400 m tek, Božo Jamnicki, Hašk 1932: 50.8 sek. (Carr USA: 46.2 sek.)
- 800 m tek, Fran Tučan, Hašk 1932: 1 min. 59.2 sek. (Hamsen Angleška: 1 min. 49.8 sek.)
- 1500 m tek, Fran Tučan, Hašk 1932: 4 min. 11 sek. (Ladoumegue Francija: 3 min. 49.2 sek.)
- 5000 m tek, Ivo Krevs, Primorje 1933: 15 min. 45 sek. (Lehtinen Finska: 14 min. 17 sek.)
- 10.000 m tek, Bručan, Ilirija 1933: 33 min. 11.8 sek. (Nurmi Finska: 30 min. 6.2 sek.)
- 110 m tek z zaprekami, dr. Buratović, Concordia 1930: 15.4 sek. (Saling USA: 14.1 sek.)
- 400 m tek z zaprekami, Božo Jamnicki, Hašk 1932: 58.2 sek. (Taylor USA: 52 sek.)
- 4 × 100 m štafeta, državni reprezentant 1931: 44.2 sek. (USA štafeta: 40.2 sek.)
- Skok v višino, dr. Buratović, Concordia 1930: 183 cm. (Marty USA: 204 cm.)
- Skok v daljavo, Novaković, BSK 1931: 687 cm. (Harding USA: 762 cm.)
- Skok s palico, Ferković, Hašk 1927: 352 cm. (Graber USA: 437 cm.)
- Metanje krogla, dr. Veljko Narančić, Concordia 1933: 1424 cm. (Douda ČSR: 1620 cm.)
- Disk, Karel Ambrozy, Bečkerek 1925: 4416 cm. (Jessup USA: 5173 cm.)
- Kopje, Vilko Mesner, Hašk 1928: 5843 cm. (Järvinen Finska: 7610 cm.)
- Metanje kladiva, Peter Gojić, Hašk 1932: 4899 cm. (Ryan USA: 5777 cm.)

ZAMOTANA VPRAŠANJA

9. Jožek je rekel Frančku: »Če bi imel jaz 4 jabolka več nego jih imam, bi jih imel dvakrat toliko kakor ti.« — Koliko jabolk je imel vsak, če sta jih imela oba skupaj 35?

10. Misli si število. Pomnoži ga s 50, prištej k zmnožku 72, odštej od te vsote 111, k ostanku prištej 39, razdeli to vsoto s 5, povej sedaj kvocijent, pa ti povem število, ki si ga mislil.

11. Kdo zna narisati dvanajsterokotnik, ki bo imel same ostre kote?

REŠITEV ZAMOTANIH VPRAŠANJ

5. Oče je star 63, sin pa 35 let. Diferenca v razmerju 9:5 je 4. Če delimo 28 s 4, dobimo 7. Zato izračunimo $9 \times 7 = 63$ in $5 \times 7 = 35$.

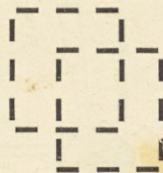
6. Recimo, da si mislil število 5. Podvojeno število da 10. Če prišteješ 8, dobiš 18. Polovica te vsote je 9. In če sedaj odšteješ število, ki si ga mislil, t. j. 5, dobiš 4. Po tem računu ostane namreč vedno polovica števila, ki je bilo prišteto. Če bi prišteli n. pr. število 12, bi bil končni ostanek 6 itd. Prav za prav uganem torej ostanek.

7. Število, ki je s 3 deljivo, zapišemo s $3n$, s 3 nedeljivo število pa z binomom $(3n + 1)$. Za 1 zmanjšani kvadrat tega binoma je $9n^2 + 6n = 3n(3n + 2)$. To pa je produkt, ki je radi prvega faktorja s 3 deljiv.

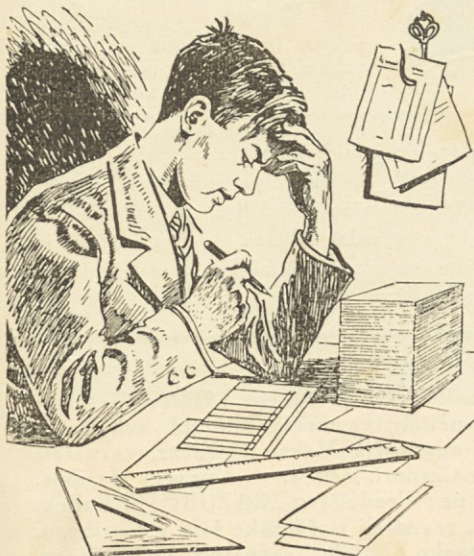
8. Prvotni kvadrat je tvoril 9 malih, skladnih kvadratov takole:

Črtkane črte značijo užigalice, ki jih smemo premakniti, da lahko sestavimo skladna kvadrata tako:

POMISLITE.

Peterčku so dali kup skladno prireznih listov z nalogo, da jih mora z navpičnimi črtami razdeliti v določeno število stolpcev. Seveda so morali biti vsi listi razdeljeni lepo enakomerno od prvega do poslednjega. In poslednji list je bil zelo oddaljen od prvega!

Pa je Peterček pričel dolgovezno delo. Delil je in delil vsak list zase po vzorcu, ki so mu ga dali. Delo pa se ni mnogo genilo. Kup listov je bil vedno enak.

Pa je pokukal brat Pavle k Peterčku, da bi videl, kako napreduje delo. Glasno se je zasmel: „Ej, ti neroda! Kdo bi delil vsak list zase Poglej! To napravimo prav enostavno takole“

Ali veste, kako je opravil delitev Pavle?

V S E B I N A

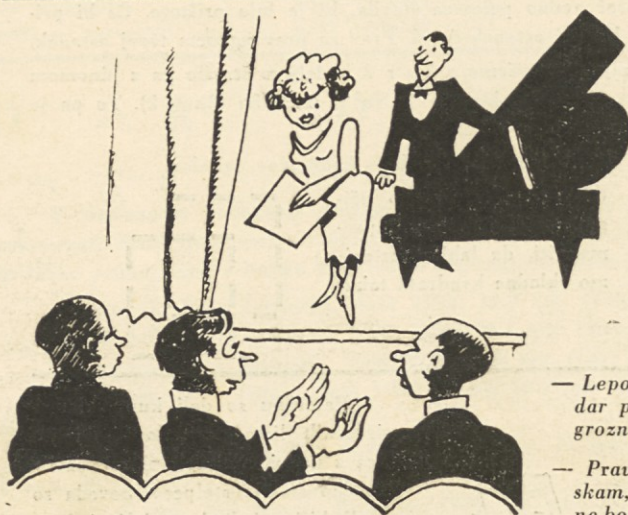
Sveta noč, blažena noč! 97. — *Grazia Deledda*: Božični prašiček 97. — *Ilka Vaštetova*: Zaklad v Emoni 100. — *Ljudevit Stiasny*: V Visokih Tatrah 103. — *Albin Zavrl*: Pogibelj rodu Branivojevičev 106. — *Joža Herfort*: Železne prečke 109. — *Celzij ni celzij* 112. — *Ivan Cankar* 113. — *Janko Trošt*: Lutkovni oder 114. — *Miran Jarc*: Razbojnik Moroz 116. — *Drago Humek*: Tkanje z menjalom 118. — *Pirnat Viktor*: Nevarna so pota morja . . . 120. — *Trenirani tjulnji* 123. — *Vulkani na Aljaski* 124. — *Riko Korenc*: Esperanto 127. — *Drobiž* 128.

Naslovna slika: Jaselce v začetnih črkah (inicijalkah) v starih božičnih knjigah.

Veseli Božič in srečno Novo leto

želi vsem zvestim naročnikom in sodelavnikom

Uredništvo in upravnništvo.

— Lepo Vas prosim, nehaite vendar ploskati! To petje je bilo grozno.

— Prav imate, a zato ravno ploskam, zakaj dokler bom ploskal, ne bo mogla pevka nadaljevati!

V 3. številki »Razorov« stavljen nalog je rešil polarni raziskovalec takole: Poslednji kos pemikana je navezal psu vodniku na hrbet, pa je prerezal jermen, ki je psa spajal z ostalimi tovariši. Ko je bil pes rešen neljubih spon, jo je jadrno ubral proti zavetišču. Raziskovalec je pa v tem že sedel na sani. Ostali psi pa so jo ne meneč se za utrujenost ucvrli za bežečim vodnikom, da bi mu iztrgali oni kos pemikana. Tako so privlekli raziskovalca v najkrajšem času v zavetišče.

„RAZORI“

izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Makso Hočevnar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola. — Vsi dopisi na: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.